

CECH BUDOWNICZY
WE LWOWIE
ZA CZASÓW POLSKICH
(DO ROKU 1772).

CECH BUDOWNICZY
WE LWOWIE
ZA CZASÓW POLSKICH
(do roku 1772)

NAPISAŁ
M. KOWALCZUK
ARCHITEKT CYWILNY, UPOWAŻNIONY BUDOWNICZY

LWÓW — 1927

Nakładem Stowarzyszenia Budowniczych we Lwowie.

355378
I

K-74/2678

7.3.

39 -
1

Autor niniejszych notatek, będąc przez kilka lat przełożonym Stowarzyszenia Budowniczych we Lwowie, przeglądał starodawną księgę cechową, zawierającą fragmentaryczne zapiski, odnoszące się do cechu murarskiego, kamieniarskiego, ciesielskiego i budowniczego, a rozpoczynające się od r. 1582, dawno zamierzył je uporządkować i podać do publicznej wiadomości.

Obecnie, korzystając z wolniejszych chwil w zawodowym zajęciu, uporządkował te notatki i podaje je do rąk czytelnika, jako przyczynek do charakterystyki przeszłości i teraźniejszości budowniczych i majstrów, pracujących w naszym grodzie, oraz wykonanych przez nich dzieł.

Trudności w otrzymaniu wiadomości tak o dziełach budowlanych jakoteż w rozpoznaniu właściwych twórców niektórych budynków, wykonywanych przez przedsiębiorców, tworzyły przeszkodę w szybszym wykończeniu, a zarazem nie uchroniły od niedokładności nieuniknionych w niniejszej pracy. Piszący korzystał z szeregu dzieł przy końcu tej pracy wy-

mienionych i zebrane materiały uzupełniał zapodaniami starszych członków Stowarzyszenia i osób pracujących w zawodzie budowniczym.

W s t ę p.

Początki cechów budowniczych przy budowach starożytnych, u Longobardów, pierwsze stowarzyszenie budownicze w Niemczech, Anglii, Francji. Przejście kierownictwa budów z rąk zakonnych w świeckie. Główne siedziby cechów w Niemczech. Zasady statutów cechowych, poważanie dla sztuki. Upadek cechów od czasów reformacji. Stowarzyszenie wolnych mularzy. Cechy w Polsce.

Początki cechów budowniczych, jako zawodowych stowarzyszeń, można odnaleźć w starożytnym Egipcie, Assyrii, Fenicji, gdzie przy wykonaniu wielkich budów przez dłuższy czas wytworzył się zastęp ludzi, oddających się wyłącznie zawodowi budowniczemu.

W Egipcie istniały władze i urzęda budownicze, a kierownicy budów byli często królewskimi pisarzami i prorokami Amona. Feniccy rzemieślnicy, zajęci przy budowie świątyni Salomona, tworzyli stowarzyszenie pod zwierzchnictwem Adona Hirama¹⁾,

¹⁾ Według A. Wolffa: *Der Tempel zu Jerusalem u. seine Masse*, Graz 1887, a według C. Gurlitta: *Gesch. der Kunst*, Stuttgart 1902, tom I, str. 34 — przy budowie świątyni Salomona pomocnicy i cieśle pracowali pod kierunkiem przysłanego z Tyru artysty Churam-Abi (podług Josephusa: Cheiramós). Każdą grupę 250 robotników doglądał dozorca Adoram lub Adoniram

a zajęci przy tej budowie giserzy mieli osobnego zwierzchnika Tubal Kaima.

W Grecji, ojczyźnie doskonałości w sztuce, już w epoce pelasgijskiej istniały stowarzyszenia budownicze, a obronne mury i zamki władcy Myken, Argos, Tyrynsu, Orchomenos, Aten wykonywali kamieniarze, tworzący osobne stowarzyszenia. Aż do VII. w. pd. Chr. sztuka grecka spoczywała w ręku stowarzyszeń, pracujących więcej z wprawą rzemieślniczą, aniżeli artystyczną.

W początkach okresu historycznego sztuki greckiej obok mitycznych imion rzeźbiarzy, tworzących dzieła, służące więcej jako ofiary bóstwom aniżeli dla wzniecenia we widzu wrażenia dzieła artystycznego, podnosi się sztuka z rzemieślniczej zręczności na wyżynę artystycznej monumentalności, powstają pomniki budownictwa tak w Grecji jak i w kolonjach, które sprzyjają wytwarzaniu się stowarzyszeń budowlanych.

W najdawniejszym podziale rodów ateńskich występuje osobny cech Dedalidów z rodu Argadów, czyli stowarzyszenia, przypominającego wschodni zwyczaj uprawiania sztuki w nieprzerwanem następstwie z ojca na syna¹⁾. Jako opiekunka sztuki i zręczności w rzemiośle czczoną była Atena z przydomkiem Ergane, tj. mistrzyni.

¹⁾ Fr. Thiersch: Über die Epochen der bildenden Kunst unter den Griechen, Monachium 1819, zeszyt II, str. 22.

W starożytnym Rzymie tworzyły stowarzyszenia artystów i rzemieślników pracujących przy budowach tak zwane „collegia structorum“. Z pomiędzy nich kamieniarze zwali się „fabri lapidarii“, murarze „structores murales“. Konstantyn W. nadał im szczególne przywileje r. 337, uwzględnione także w kodeksie Justyniana. W prawodawstwie longobardzkim wymienieni „magistri comacini“ mieli stworzyć uprzywilejowane stowarzyszenie budownicze¹⁾. Za czasów Karola W. istniały także stowarzyszenia przy wielkich budowach kościelnych, zorganizowane w murach klasztornych, w których pozostaje sztuka budownicza do XIII. w. Opat Wilhelm, uczony muzyk, zdolny rysownik i architekt założył cech budowniczy pod wezwaniem św. Aureljana przy opactwie benedyktyńskim w Hirschau r. 1082, zaś opat Maquart w Corvey r. 1084 jako pierwsze stowarzyszenia klasztorne w Niemczech.

W Anglii cech budowniczy datuje się od r. 926, kiedy się utworzyło wielkie stowarzyszenie w Yorku. W połowie XIII. w. powstały we Francji cechy rzemieślnicze na podstawie pisanych statutów, jak w Paryżu r. 1258, kiedy prefekt Paryża, Szczepan Boileau, nadaje statuta różnym rzemieślnikom, zaś murarzy, kamieniarzy, gipsarzy i gracowników łączy razem do jednego cechu budowniczego. Także w Montpellier istniał starodawny cech murarski.

¹⁾ Chłędowski K.: Siena, Kraków 1904, str. 130 i n.

W XIII. w. rozwijają się cechy budownicze w Niemczech, a sztuka i rzemiosło przechodzi wyłącznie w ręce świeckie. Pierwszym przykładem powierzenia budowy kościelnej świeckiemu architekcie, Enzelinusowi, jest budowa tumu w Würzburgu r. 1133. Od tego czasu mieszczaństwo wpływa na sztukę coraz więcej, a rada miejska zdobywa głos decydujący na budowach kościołów, o czym pouczają dzieje budowy tumu w Strassburgu. W r. 1263 architekt budowy tumu Erwin z Steinbachu zakłada stowarzyszenie budownicze, któremu cesarz Rudolf nadaje wkrótce przywilej własnej jurysdykcji, a papież Mikołaj III. r. 1278, a w końcu Benedykt XII. (1334—1342) odpustowe bule. Założenie cechu budowniczego w Trewirze sięga r. 1397, w Miśni czasów Karola IV. (1347—1378), we Wiedniu r. 1412, 1430 i 1435, w Erfurcie r. 1423.

Pisanych statutów pierwszego świeckiego stowarzyszenia budowniczego w Strassburgu nie znamy, dopiero inny mistrz tumu Jobst (Jodsz) Dotzinger w r. 1452 złączył w związek wszystkie stowarzyszenia w Niemczech i spowodował ogólny zjazd w r. 1459 do Regensburga, gdzie spisano statuty cechu budowniczego¹⁾. Odtąd scentralizowane zostały cechy w czterech głównych siedzibach: Strassburgu, gdzie utworzonemu cechowi podlegały:

¹⁾ Publikowane w Heidelbergu: *Bauhütte des Mittelalters in Deutschland*, Norymberga 1844, str. 34 i n.

obszary poniżej Moseli i Frankonji, od Strassburga, lasu Turyngskiego i Babenbergu do biskupstwa w Aichstadt, do Ulmu, Augsburga, Pragi, kraju wło-skiego, Miśnji, Hesji i Szwabji; Wiedeńskiemu przy św. Szczepanie górna i dolna Bawaria, kraje nad Anizą, Styryja, Kraina, Karyntja, Morawja, Cze-chy, Węgry i kraje powyżej Dunaju; Berneń-skiemu przy św. Wincentym: Zurych, Bazyleja, Lucerna, Szaфуza, St. Galen i cały obszar związku szwajcarskiego¹⁾; Kolońskiemu: obszar począ-wszy od połączenia Renu z Moselą aż po Niderlandy. Każdy z podległych cechów uiszcział dziesiąty grosz do macierzystego cechu. Statuty te zostały zatwier-dzone przez starszyznę cechową na zjeździe w Spi-rze r. 1464 i 1469.

W trzy lata po zjeździe w Regensburgu zawią-zują kamieniarze z Magdeburga²⁾, Halberstadtu, Hil-desheimu, Malborga, Merseburga, Miśnji, Turyngji i gór Hercyńskich nowe stowarzyszenie w Torgowji na statutach podobnych do tychże w Regenbergu. Osobne statuta z tego czasu (1462) przechowane są w stowarzyszeniu kamieniarzy w Rochlitz³⁾.

¹⁾ Siedziba cechu z Berna została między r. 1459 a 1563 przeniesioną do Zurychu.

²⁾ Magdeburski cech stał się wnet głównym między nimi i z pod zwierzchnictwa jego wylaniają się r. 1518 cechy w Dreźnie, Lipsku, Miśnji i Annabergu, chcąc utworzyć główny cech w Dreźnie dla saskiego rzemiosła, co udaremnia księżę Jerzy (1500—1539).

³⁾ Heidehoff str. 47 i n.

W r. 1498 zatwierdza cesarz Maksymiljan statuta cechu strassburskiego, zaś ogólny zjazd w Bazyleji i Strassburgu w r. 1563 przeprowadza nową redakcję statutów, które potwierdzone przez cesarza Ferdynanda I.¹⁾ odtąd nazywane są: prawami kamieniarskimi lub księgą bractwa cechu kamieniarskiego. Przywileje i potwierdzenia statutów cechowych nadawali późniejsi cesarze: Maksymiljan II. r. 1570, Rudolf II. r. 1578²⁾, Mateusz r. 1613³⁾, Ferdynand II. r. 1626, Ferdynand III. r. 1637, 1646, Leopold I. r. 1662, 1687, Józef I. r. 1708, Karol VI. r. 1713.

Oprócz tych głównych cechów znane są inne, jak w Styrii, Freisztadzie i Grieskirchen, zależne od Wiednia, na Śląsku⁴⁾ zależne najpierw od Magdeburga, później od głównego cechu w Wrocławiu. W Pradze na Starem mieście był główny cech budowniczy w XV. w., któremu podlegały inne, jak n. p. w Kuttenburgu⁵⁾.

We Włoszech dopiero w XIII. w. powstały ce-

¹⁾ Heideloff j. w. str. 73.

²⁾ Heideloff j. w. str. 77.

³⁾ Heideloff j. w. str. 81 i n.

⁴⁾ Wernicke E. Dr. Schlesiens Vorzeit w czas Lausinisches Magazin, tom. 52.

⁵⁾ Jak to widać z pisma przełożństwa cechu budowniczego w Pradze na Starym mieście do rady miasta Kuttenberga w r. 1489, publikowanym przez J. E. Wocela w Mittheilungen der k. k. Centralkommision, rocznik 1861, str. 107 i 108.

chy budownicze, jak w Sienie i Orwieto. W tem ostatniem mieście przy loży budowniczej tumu był mistrzem Piotr Jan, pochodzenia niemieckiego ¹⁾.

We wszystkich statutach cechowych, rozpoczynających się od wezwania Św. Trójcy, N. P. Marji i czterech Ukoronowanych ²⁾, położony jest główny nacisk na zgodę i posłuszeństwo, ochronę tajemnic sztuki, wspieranie rzemiosła ojczyzstego, aby zatrudniać tylko wyzwolonych i wyuczonych pomocników, wreszcie nie zmieniać swego znaku cechowego. Czas nauki w rzemiośle oznaczono na pięć lat dla obcych, na trzy lata dla synów członków cechu. Wyzwoleniec mógł być podmajstrzym, polirem ³⁾, lub mistrzem do samodzielnego kierowania budową, jeżeli odbył trzy podróże dla wyuczenia się rzemiosła. Mistrz, kierujący budową, podmajstrzy, czeladź przynależna tworzyli cech lub bractwo „Contubernium“ lub „confraternitas“, do którego mogli należeć i inni

¹⁾ Stieglitz: Geschichte der Baukunst, str. 607.

²⁾ Święto 8. listopada, początkowo nieznanymi imion kamieniarze: Severus, Severianus, Carpoforus i Victorinus polegli za Deoklecjana jako męczennicy, czczeni razem z pięcioma rzeźbiarzami Klaudjuszem, Kastorjuszem, Simplicjuszem, Nikostratem i Symforjonem, którzy zostali za Deoklecjana utopieni. Osobny kościół tych świętych znajduje się w Rzymie pod nazwą: Chiesa il quattro Santi coronati na Celius.

³⁾ Polier, a właściwie parlier z franc. parler, mówca jako ten, który wypowiada zarządzenie mistrza.

miłośnicy sztuki, jeżeli złożyli odpowiednie przyrzeczenie na ochronę tajemnic cechu.

Przełożony cechu, wybrany przez wolny wybór, nazywał się cechmistrzem starszym, jego zastępca i pomocnik był drugim cechmistrzem czyli młodszym, oprócz tego stołowy oraz pisarz należeli do starszyny cechu. Zgromadzenia odbywały się zwykle co miesiąca, na których obradowano o sprawach stowarzyszenia, sądzono spory i przekroczenia, a kończono obrady wspólną wieczerzą. Rytuał, obowiązujący członków cechowych, był ściśle oznaczony tak w sposobie przemawiania przy różnych sposobnościach, jakości i rodzaju ubierania się ¹⁾, podawania ręki przy przywitaniu, pukaniu do łoży cechowej ²⁾ i okazywaniu znaku cechowego ³⁾.

Symboliczna mowa rysunkiem i cyframi, podawana w skróceniu dla wykonania szczegółów budowlanych i kamieniarskich, zrozumiała była tylko dla

¹⁾ Surdut miał być zapięty na 3 dolne guziki od strony prawej na lewą. Ustawienie stóp pod prostym kątem, prostokątne zgięcie kolana, ustawienie się na 3 kroki przed przełożonym.

²⁾ Trzykrotnem uderzeniem młotka otwierano i zamykano obrady cechowe. Takim pukaniem dopraszano się o wstęp do łoży.

³⁾ Od uprzywilejowanych cechów średniowiecznych pochodzi nazwa wolny mularz-Freimaurer, franc. maçon-free mason — tajne stowarzyszenie massońskie, datujące się od księcia Edwina, brata króla angielskiego, przy założeniu r. 926 w Yorku stowarzyszenia wolnych mularzy.

mistrzów, którzy wykonywali projekta, rzuty poziome i widoki według należytych miar i proporcji wypływających z umiarowego ośmioboku (a c h t o r t), sześcioboku (s e c h s o r t), równoramiennej trójkąta (t r i a n g u l a t u r) i kwadratu (q u a d r a t u r), które w połączeniu z proporcją złotego działu (Gold-schnitt) jest podstawą ustosunkowania części architektonicznych, szczegółów kamieniarskich i rzeźbiarskich w harmonijną całość. Ścisłe wykonanie podług szablonów (Maasbrett) i linii wytycznych lub kierunkowych (Richtschnur), czysta i dokładna robota, były zaletami dobrego czeladnika.

Uczeń, zamierzający się poświęcić zawodowi budowniczemu, musiał przy wstępie okazać pewne zasadnicze wiadomości, które go podnosiły na wyższy stopień inteligencji; okazywać odpowiednie zdolności; pilnością, zamięłowaniem i mozolnem staraniem nabierać wprawy zawodowej.

Poważanie dla sztuki przenosiło się także na jej adeptów, a wyrobione poczucie szlachetnej ambicji, nie profanowania uświęconej mowy symbolicznej, zawartej w dziele sztuki budowniczej, wyróżnia adepta od zwykłego profana. Przyjęcie pewnych znaków cechowych dla każdego adepta, któryby się chciał doskonalić zawodowo poza granicami kraju, było tym hasłem, które umożliwiało mu wstęp do obcych stowarzyszeń zawodowych.

Od czasów reformacji upadają stowarzyszenia budownicze. Zajęcie Strassburga przez Francję r. 1681

powoduje wkrótce uchwałę Rzeszy niemieckiej r. 1707, zakazującą związków cechowych z tem miastem. W r. 1731 zakazuje podobna uchwała ślubowania tajemnicy zawodowej w cechach, zapewne z powodu rozszerzenia się wówczas masonstwa. Ostatni węzeł, łączący cechy niemieckie z Strassburgiem, przecina uchwała Rzeszy z 25 lipca 1771, znosząca wszystkie przywileje cechowe. We Francji minister Robert Jakób Turgot zniósł r. 1776 cechy i korporacje zawodowe. Edykt ten odwołano po upadku ministra, lecz podczas rewolucji r. 1789 zniesiono zupełnie cechy. W Prusiech od r. 1810 zaprowadzono swobodę rzemiosł. W Austrii po podporządkowaniu cechów pod wpływ rad miejskich, nadzór nad cechami przechodzi przy końcu XVIII w. na władze rządowe. W Galicji patentem Marji Teresy z 9 maja 1778 zaprowadzono wzorowany na dawnych statutach polskich „generalny porządek cechowy“, uzależniając samorząd od władz magistratualnych i poddając go pod nadzór inspektora, czyli komisarza cechowego, delegowanego przez magistrat.

Wypada tutaj wspomnąć jeszcze o stowarzyszeniu t. zw. „wolnych mularzy“, masonów od franc. franc maçon i ang. free mason, których początki odnoszą do nader odległych czasów, historycznie z rozkrzewieniem się pierwotnej religji chrześcijańskiej w Anglii bez pośrednictwa Rzymu, której wyznawcy, zwani „culdeer“ (colidei) t. j. czciciele boga, pozostawali w opozycji prze-

ciwko religii rzymskiej, skupiali się tajemnie w lożach budowniczych, aż złączeni w r. 926 przez ks. Edwina królewskiego brata, w wielkie stowarzyszenia murarskie w Yorku otrzymali osobną konstytucję. Od tego stowarzyszenia datują się początki wolnomularstwa, występującego pierwotnie opozycyjnie przeciwko klerowi chrześcijańskiemu; stąd karykaturalne postacie mnichów na średniowiecznych budynkach, a ich tajemne religijne nauki, rzekoma czystość obyczajów i wrogie występywanie przeciwko papieżowi i obrzędowi religijnym nie dozwalały, zwłaszcza w Niemczech, na spisywanie osobnych statutów i przekazywanie potomności pismem tajemnic stowarzyszenia.

W Anglii działalność wolnomularstwa nie ustała. Dopiero z początkiem XVIII w. stowarzyszenie wolnomularskie występuje jako wolne stowarzyszenie z celami czysto ludzkimi, porzucając cechowe formy mistrzostwa mularskiego, a zachowuje tylko wyrazy budownicze, któremi zaznacza tak stosunek stwórcy do świata jak filantropijną działalność bractwa, rozprzestrzeniając swą działalność z Anglii na zachodnią Europę¹⁾.

Cechy w Polsce datują się od połowy XIII w., kiedy wielka ilość cudzoziemskich rzemieślników, jako

¹⁾ Dr. C. Schnaase: *Gesch. der bildenden Künste*, Düsseldorf 1871, tom IV., str. 219 i n.

przybysze przeważnie niemieccy, osiedliła się w Polsce, wprowadzając do rzemiosła prawa i zwyczaje niemieckie, któremi swobodnie się rządzą przez przeciąg niemal dwóch wieków. Od r. 1418 datują się pisane wzmianki o cechach w Polsce. Władysław Jagiełło r. 1420 zagroził cechom karą 70 grzywien, gdyby te nie zachowały cen na artykuły żywności i wyrobów rzemieślniczych, ustanowionych przez starostę lub innych dygnitarzy. Zygmunt I. uznaje potrzebę cechów w r. 1532, gdy te stosują się do taks ustanowionych przez wojewodów, lecz w sześć lat później, na nalegania szlachty, znosi wszystkie (*contubernia et fraternitates artistica*) cechy ¹⁾).

Uchwałę tę ponowiono w r. 1543, lecz nie wykonano z obawy emigracji rzemieślników z Polski. Przeciwnie Zygmunt August zatwierdził r. 1550 na powrót przywileje cechowe, co kilkakrotnie powtarzano.

Najwcześniej i najsilniej rozwinęły się cechy w Krakowie, potem w Warszawie, gdzie jeszcze r. 1282 otrzymały osobny inkorporacyjny przywilej od księcia Janusza. Po wcieleniu Mazowsza do Korony, nadał król Zygmunt I. osobny przywilej cechom warszawskim r. 1527, uwalniając je z pod zwierzchnictwa Krakowa.

W w. XVII. i XVIII. upadają cechy w Polsce bardzo szybko skutkiem polityki handlowej, zdą-

¹⁾ Bandtkie-Stężyński — Historia prawa polskiego. Warszawa 1850, str. 279.

żającej do rozwinięcia wolności produkcyjnej, a wojny w kraju powodują zubożenie miast i upadek mieszczaństwa, system wolnej konkurencji wszechwładnie zapanował, fabrykant zwyciężył rzemieślnika.

Cech budowniczy we Lwowie za czasów polskich.

Początki cechu budowniczego.

Wzmianki o najdawniejszych cechach we Lwowie. Pierwszy wilkierz o budowie domów. Oddanie baszty królewskiej cechowi murarzy, tokarzy, powroźników. Organizacja cechu budowniczego w r. 1572.

Wzmianka o najdawniejszych cechach¹⁾ we Lwowie pochodzi z r. 1405, kiedy to wymienieni w kronice Zubrzyckiego²⁾ kamieniarze mogli tworzyć osobne stowarzyszenie. W XIV. i XV. w. wspominają księgi miejskie dość często o jednostkach pracujących w zawodzie budowlanym³⁾, a rozwijający

¹⁾ Nazwa cech pochodzi od „Zeichen“ znak, gdyż przełożeni zwoływali stowarzyszonych na zgromadzenia zapomocą laski lub innego znaku, a przy publicznych wystąpieniach nosili buławę na znak swej godności.

²⁾ Zubrzycki D. Kronika miasta Lwowa — Lwów 1844, str. 69.

³⁾ Łoziński Wł.: Sztuka Lwowska w XVI i XVII wieku. Lwów 1898, str. 3 i n. Sprawozdania Komisji do badania sztuki w Polsce tom V., zeszyt III. Kraków 1893, str. LXIV. K. Widmann: Wiadomość o archiwum m. Lwowa w Przeglądzie archeologicznym. Lwów 1883, zeszyt 3, str. 68.

Jekło murator, na dokumencie z r. 1359 nadającym dzierżawę młyna w Zboiskach zapisanego przez hrabinę Annę kościołowi parafjalnemu N. P. Marji. Doring wykonawca kościoła

się znaczny ruch budowlany w mieście przy końcu XIV. wieku spowodował radę miejską do wydania

ormiańskiego i pierwotnej cerkwi św. Jura (około r. 1382—1389). Niczko murator przy budowie kościoła P. Marji, po nim kupują cegielnię Dominikanie zajęci budową swego klasztoru (r. 1384). Jan Wassirfurer (r. 1388) Henryk Steynmeczce (1389). Niczko Tropper (z Opawy), Hanusz magister murator et lapicida (1404), Olbrecht Maurer et Steinmetze (ok. 1404—1411), Gonzage niemiec przy budowie presbiterium kościoła katedralnego łac. (ok. r. 1404). Cloze Schultis murator et lapicida (ok. r. 1405—1410). Wolf murator (1405). Pasko et Kozimonka lapicidae, Hanusz z krzywą szyją (1414), Judentoter murator. Mikołaj Glusicz murator (1420), Muszilo murator (1420), Michał Czorn murator (1441), Benesz murator (1474), Joachim Grom i Ambroży Rabisch z Wrocławia przy budowie now. kościoła katedralnego łac. wykończonych r. 1481. Hanusz Stecher (Blecher?) budowniczy najdawniejszej wieży ratusza lwowskiego i części zachodniej katedry obrz. łac. (ok. 1491—1493) Marcin Cal (łysy) mawrer (1470), Piotr mawrer, Jerzy Weiner naczelny budowniczy mianowany przez radę r. 1506, Marcin Luschnio (1534), Piotr ze Smoleńska (1535); Marcin murator (1535), Łukasz z Preszowa (1539), Piotr Italus z Lugano murator regius bud. pierwotnej cerkwi wołoskiej (1558), zburzonych domów przy ul. Ormiańskiej l. 20, ul. Grodzickich l. 3, podwórze ul. Ruska l. 20, Gabrjel Quadro specjalista od sklepień przy budowie ratusza lwowskiego (r. 1561), Franciszek de Quadri Lugano (1561). Feliks Trembaczik i Jan Lis kierujący budową wschodniej części ratusza w r. 1561. (Fr. Jaworski — Ratusz lwowski. Lwów 1907). Piotr Crasowski Szwajcar (1567) zbudował wieżę ormiańską spaloną 1778; wieża przy wołoskiej cerkwi zał. przez Feliksa Trembacza dozorowana przez Krasowskiego zawałiła się.

w r. 1383 wilkierza, regulującego stosunki sąsiedzkie przy budowie domów, następującej treści¹⁾:

„Kto buduje mur graniczny, musi zawiadomić o tem sąsiada i albo budować może za jego zgodą, a gdy tenże nie chce, wtedy może tylko połowę grubości muru wybudować na gruncie sąsiada, który ma za tę połowę zapłacić, w przeciwnym razie płacić będzie budującemu dziesięć od sta wartości muru“.

W homagialnym liście, podanym przez miasto w r. 1425 królowi Jagielle, między wymienionemi cechami są fabri: Petrus Ruthenus i Jan Heilsberg²⁾, którzy mogli być przedstawicielami cechu murarskiego. O połączeniu cechu murarzy z tokarzami i powroźnikami dla obrony wieży, czyli baszty, zwanej później „królewską“, wspominają dokumenta z r. 1445, kiedy ukończono baszty w liczbie siedmnastu i oddano je pojedynczym cechom rzemieślniczym³⁾, którzy z wszelką gotowością przy-

¹⁾ Z najdawniejszej księgi miejskiej wydanej przez Dr. A. Czołowskiego.

²⁾ Zubrzycki j. w. str. 89 l n., oraz dopisek Nr. 33.

³⁾ Zubrzycki j. w. str. 106. Po ukończonych w r. 1445 basztach na około miasta, rozdano je pojedynczym cechom z obowiązkiem, aby każdy cech swoją basztę utrzymywał, potrzebną bronią i amunicją zaopatrzył, w razie wypadku do obrony miasta gromadził się do swej baszty i z niej na murach walczył. Baszt było 17 i poczynając od bramy krakowskiej na wschód: 1. brama krakowska należała do kuśnierzy; 2 do miechowników zwano Strumiłową; 3 do mieczników, 4 do tkaczy, 5 do czapników i siodlarzy, 6 za Ormianami do piwo- i miodowarów, 7

czyniają się do obrony miasta. Ta ochota stała się powodem, że król Zygmunt I. r. 1540 zatwierdza wszystkie przywileje cechów lwowskich pomimo, że dwa lata przedtem zniósł cechy w Polsce¹⁾.

Organizacja cechu budowniczego we Lwowie datuje się od r. 1572, w którym dnia 14-go kwietnia podają starsi cechu murarzy i kamieniarzy do ksiąg miejskich przywilej cechowy następującej treści²⁾:

„Rajce miasta Lwowa oznajmiamy niniejszem wszem wobec i każdemu z osobna, komu o tem wiedzieć należy teraz i na przyszłe czasy. Jako wobec pełnego naszego urzędu radzieckiego stanąwszy osobiście sławetni i przezacni mistrzowie murarze i kamieniarze wymienieni poniżej obywatele lwowscy oświadczyli, że gdy po wzajemnem i zgodnem porozumieniu ułożyli między sobą porządek sztuki swojej w tem mieście Lwowie, chcą go mieć obecnie i na przyszłość na wzór innych rzemiosł pewnemi

w rogu Dominikanów do rymarzy zwana lodowa, 8 do mularzów, powroźników i tokarzów i tę bramę zwano podobno później królewską, 9 należała do szewców i zwała się Bernardyńska, 10 do garncarzy i kotlarzy, 11 brama halicka należała do krawców, 12 do złotników, 13 do rzeźników, 14 do stolarzy, bednarzy i stelmachów, 15 do kowali, ślusarzy i iglarzy później zwana Korniatowska, 16 do kramarzy, a wreszcie 17 do piekarzy.

1) Zubrzycki j. w. str. 165 pod rokiem 1540.

2) Odpis tłumaczony w urzędzie archiwalnym miasta z księgi archiwum lwowskiego A III. 223, str. 213—217 Oryginał zaginął.

prawami zatwierdzony i przepisany. Prosili nas tedy, abyśmy po myśli starożytnych miasta tego praw i przywilejów, najpierw na chwałę i cześć Boga Najwyższego i Najdobrotliwszego, a następnie także dla wspólnego dobra tegoż miasta, postanowili dla wymienionej już sztuki ich murarskiej i kamieniarskiej bractwo ¹⁾ czyli cech ²⁾, a im samym abyśmy ułożyli i zatwierdzili w należyłą ustawę pewne artykuły, które nam podług zwyczaju na piśmie przedłożyli. Owych zaś artykułów treść jest następująca:

1. O zostaniu mistrzem.

„Przedewszystkiem ktokolwiek zechce stać się mistrzem ich sztuki, winien jest mieć autentyczne dokumenty prawego swojego urodzenia i nauki, albo świadectwo obywateli wiarygodnych. Dokumenta te, albo świadków urzędowi przedstawwszy, uzyskać ma najpierw prawo obywatelstwa miejskiego, a następnie winien być wpisany i wcielony do cechu podług starożytnego innych rzemiosł zwyczaju. I zaraz po wstąpieniu do cechu nowy ów mistrz winien dać i ofiarować pięć florenów stopy monetarnej polskiej (jak oni nazywają „wstępne“) na rzecz wspólnego ich funduszu tak na potrzeby cechu, jak i na przepisaną mu obronę miasta. Złożywszy tę opłatę, wcale nie będzie zmuszony robić próbę swej sztuki i urządzić współbraciom swoim jakąkolwiek ucztę“.

¹⁾ Fraternitas.

²⁾ Contubernium.

2. O podejmowaniu się robót.

„Dalej w czasie, gdy którykolwiek mistrz godzi roboty u obywateli, jeden drugiemu przeszkadzać i psuć nie śmie. Owszem każdy ma się zadawałniać jedną robotą albo najwyżej dwoma, trzecią zaś robotę wolno wziąć takiemu mistrzowi, który ich ma dwie, tylko na przyszłość, a rozpocząć tę robotę wolno mu nie pierwiej, aż się godziwie załatwi z oboma przedmiotami, a przynajmniej z jedną, a to pod karą pięciu marek“.

3. Przepisy o wykonaniu budowy.

„Dalej przy robocie i wyciąganiu murów musi każdy mistrz pilnie uważać na miedze i granice nie tylko sąsiadów, ale i takie, które się odnoszą do dróg publicznych i ulic uważać musi, aby był przystęp, dachy, wstęp do piwnic i wszystko to, na co mistrz baczyć powinien, aby się jaka szkoda publiczna nie stała, lub czyja krzywda“.

„Co się tyczy wynagrodzenia i zapłaty za pracę, to ta zawsze stosownie do czasu i uznania urzędu radzieckiego będzie ustanowioną i przepisowaną, a to mianowicie: w czasach obecnych od początku lata, t. j. od Wielkiejnocy aż do św. Michała mistrzowi za pracę jednego dnia należy się groszy sześć, towarzyszowi groszy pięć, uczniowi zaś groszy cztery. W zimie zaś należy się mistrzowi groszy pięć, towarzyszowi groszy cztery, uczniowi wreszcie groszy trzy. W innych wypadkach wolno jest zgodzić się

budującemu za sumę ryczałtową albo inne wynagrodzenie dzienne“.

4. O dniu roboczym, przyjmowaniu i zwalaniu uczniów.

„Dalej każdy mistrz z towarzyszami swemi i robotnikami stanąć ma do roboty z brzaskiem dnia, skoro tylko bramy miasta zostaną otwarte, tam w oznaczonych godzinach z należytą pilnością ma pracować i mieć będzie odpowiednie wolne godziny; na śniadanie mianowicie jedną godzinę, w samo południe drugą, a wreszcie przed wieczorem w lecie o godzinie dwudziestej drugiej, w zimie zaś o godzinie dwudziestej trzeciej z roboty ustąpić, a towarzyszy swoich i pomocników rozpuścić. Zresztą towarzysze i uczniowie w tym cechu mają się prowadzić według niżej pomieszczonych przepisów i tak się mają zachowywać, że którykolwiek z mistrzów przyjmie do siebie ucznia w cechu w obecności mistrzów i towarzyszy, ma dać na świadectwo tego przyjęcia jedną miarę piwa braciom cechowym, a drugą uczniom“.

„Postanowienie co do czasu nauki takie ma być: Kto się zamierza poświęcić sztuce murarskiej, zgodzony musi być i przyjęty przez mistrza przynajmniej na trzy lata, w sztuce kamieniarskiej zaś na lat cztery, a to w celu służby tylko i nauki bez jakiegokolwiek wyjątku za pieniądze, co wogóle ma być zabronione i niedopuszczalne“.

„Skoro zaś uczeń ów po ukończeniu lat swo-

ich uczyni zadość nauce, winien mu mistrz jego dać robotę u siebie przynajmniej przez siedm tygodni, za takim wynagrodzeniem, jakie zwykle pobiera towarzysz, a to najbardziej z powodu uczyty, którą obowiązany jest podług zwyczaju urządzić ten, który się wypisuje na towarzysza. A w tej sprawie powinni starsi mistrzowie prowadzić rachunki i uważać, aby to nie było połączone z wielkim kosztem tego, który jak wyżej powiedziano, sztukę swoją ukończył.

5. O nadawaniu przez wisk.

„Dalej starsi mistrzowie pilnie na to baczyć mają, aby towarzysze nie nadawali sobie wzajemnie szpetnych i obelżywych przydomków, a to pod karą grzywny na rzecz urzędu radzieckiego“.

6. O przyjmowaniu towarzyszy.

„Dalej, ażeby wszyscy mistrzowie mieć mogli podostatkiem towarzyszków, dlatego gdy który z nich przyjdzie do tego miasta, mają mu starsi mistrzowie wyznaczyć miejsce u tego mistrza, który w tym czasie nie ma albo żadnego towarzysza, albo ma ich najmniej ze wszystkich. Jeżeli zaś kto do roboty swojej chce mieć więcej towarzyszy z konieczności, wtedy ów mistrz ma sobie ich w cechu od innych współbraci wyprosić i otrzymać“.

7. O odejściu z roboty u mistrza.

„Dalej, jeśli mistrz utrzymywał u siebie jakiegokolwiek towarzysza przez zimę, tedy ów towarzysz

22
musi u niego zostać przynajmniej do św. Jana Chrzciciela, odejście zaś swoje zapowiedzieć musi mistrzowi na dwa tygodnie naprzód.

8. Jaką robotę mogą wykonywać towarzysze i uczniowie sami.

„Dalej żaden towarzysz nie śmie wziąć na własną rękę więcej roboty, jak za jedną grzywnę, podobnie uczeń nie może więcej wziąć roboty, jak za sześć groszy; jeżeli zaś robota ocenioną jest mniej więcej za groszy piętnaście, tedy nie wolno wykonać jej jak tylko razem z towarzyszem, a to pod karą, którą starsi mistrzowi postanowią“.

9. O zajęciu towarzyszy niewyzwolonych.

„Dalej, jeśli o którymkolwiek z towarzyszy wiadomo, czy wypełnił przepisy cechowe, tedy taki, czyby on był Włochem, czy Niemcem, czy innej narodowości, nie może przyjąć u mistrza robotę na dłużej jak na dwa tygodnie, zanim nie wypełni zwyczajów i przepisów cechowych“.

10. O ukaraniu towarzyszy.

„Dalej towarzysz, któryby wzbraniał się pracować w poniedziałek, niesforny, awanturnik lub w robocie niedbały, ma być zaprowadzony do urzędu radzieckiego celem ukarania za eksces“.

11. O starszym cech i zgromadzeniach cechowych.

„Dalej starsi cechowi, podług starożytnej innych cechów praktyki, tym samym sposobem i w tym sa-

mym czasie mogą być wybierani i urzędowi naszemu przedstawiani. Gdy zaś zostaną wybrani i zatwierdzeni, należy im się w sprawach dozwolonych i słusznych należyte posłuszeństwo. Na zapowiedziane przez nich zgromadzenia mają się zebrać w jednej gospodzie wszyscy i każdy z osobna, tak mistrzowie jak i towarzysze, aby same zgromadzenia zawsze co dwa tygodnie porządnie się odbywały. Na zgromadzeniu zaś, aby każdy na swoim miejscu i w porządku, przyzwoicie i poważnie siedział, bez szmerów, zwady i przekleństw, sprawy swoje, narady i obowiązki należycie wykonywali, aby zawsze byli obecnymi na wigiljach kościelnych w którejkolwiek porze roku i na pogrzebach swoich współbraci, wkładki cechowe w tych i innych rzeczach należycie płacili, w szczególności zaś i głównie, aby byli do obrony tego miasta od jakiegokolwiek niebezpieczeństwa, zwłaszcza od pożaru (broń Boże) ochoczymi, szybkimi i wogóle obowiązanyymi.

To wszystko poleca się pilnej uwadze i wierności mistrzów z obowiązkiem uczynienia doniesienia urzędowi naszemu.

12. Zatwierdzenie statutów powyższych.

My tedy rajce Lwowa, spodziewając się z tej strony wspólnego pożytku miasta i obrony dotyczy, porządek tego rodzaju rzemiosł bardzo się przyczynić może i sama sztuka murarska tak jak w innych miastach tak i w tem, które jest głównym miastem

na ziemiach Rusi i prawie granicznym, jest bardzo potrzebne — my tedy tymże murarzom i kamieniarzom, pracującym w tym mieście i pracować chcącym, na mocy praw i przywilejów naszych, pozwoliliśmy łaskawie na założenie bractwa czyli cechu i niniejszem pozwalamy, przyjmując równocześnie i zatwierdzając im wyż wymienione zwyczaje, nadając im prawa, ordynację i statuta wyżej opisane. Im zaś samym cech nowo założony w dobrych warunkach prowadzić i rządzić pozwalamy, zastrzegając sobie i sukcesorom naszym możliwość w razie potrzeby powiększenia i zmiany tych artykułów, jak niemniej ustanowienia innych w tej sprawie i dla publicznej potrzeby. W czego dowód zawieszoną jest na dokumencie pieczęć nasza.

Działo się dnia 14. kwietnia 1572 roku w obecności i na żądanie Sławetnych: Piotra Casmur Włocha, Stanisława Złego, Sebastjana Szczęśliwego syna niegdyś Trembacza, Franciszka Krotofili, Adama Piczkowskiego, Rocha Szafranca Włocha, Jana Bobrek, Sebastjana Czeszek, Andrzeja Podleśnego i Jana Kręglika mistrzów murarskich i kamieniarskich obywateli „lwowskich“.

Uprawniony powyższem statutem cech budowniczy we Lwowie rozpoczął umieszczać swoje zapiski w księdze cechowej dopiero od r. 1582 na str. 154, poprzednie zaś kartki pozostawiono niezapisane. Z rozrzuconych fragmentycznych zapisków

księgi cechowej, uzupełnianych notatkami czerpanymi z innych źródeł, przytoczonych w dopiskach, odtwarzamy przybliżony obraz dziejów cechu budowniczego we Lwowie za czasów polskich, umieszczając je w streszczeniu poniżej.

O mistrzach.

Notatki o członkach cechu, dotyczące ich narodowości i wykonywanych dzieł. Rozdział zajęć mistrzów murarskich i kamieniarskich. Egzamina na mistrzów. Odparowanie sztuki. Zdanie się na łaskę mistrzowską. Opłaty przy wstępie na majsterję.

Już po zatwierdzeniu statutów posiadamy wiadomości o Sebastjanie Noseku (architekcie?) i murażu Sebastjanie Moczygębie, zajętych przy robotach podczas przygotowań na przyjęcie króla Stefana Batorego w r. 1576¹⁾. O kilku członkach założycielach cechu budowniczego i innych z przed r. 1584 podajemy następujące notatki, dotyczące ich narodowości i wykonywanych dzieł.

Sebastjan Szczęśliwy był synem Feliksa Trembacza, budowniczego pierwotnej wieży przy cerkwi Wołoskiej, przedsiębranej przez Dawida Rusina²⁾. Roch Szafrańiec (Italus murator) występował jako znawca w sporze Piotra Krasowskiego (Italus murator Szwanczar) z Dawidem Rusinem o zawalenie się dolnej części pierwotnej budowy wieży

¹⁾ Fr. Jaworski: Królowie polscy we Lwowie. Lwów 1906, str. 40.

²⁾ Wł. Łoziński: Sztuka lwowska w XVI i XVII w. Lwów 1898, str. 33 i n.

cerkwi Wołoskiej, rozpoczętej przez Feliksa. Franciszek Krotchwila (Krotofila) pochodził z Caddro w kantonie Tessyńskim, zwany także Ferensem, wykonał wspólnie z Sebastianem Czeszekiem grobowiec Tarłów w Otwinowie. Ostatni podpisany jest jako obywatel krakowski na pięknym pomniku Ramułtowej z r. 1572 w kościele parafjalnym w Drohobyczu¹⁾. Stanisław Zły ręczył wspólnie z Stanisławem Mleko (Mleczek) jeszcze przed zawiązaniem cechu za Hermana Czapkę (Van Hutte albo Vonhut?) w sprawie wykonania pomnika dla biskupa poznańskiego Andrzeja Czarnkowskiego. Tenże Herman Czapka jest pomieszczony w spisie członków cechu pod r. 1582, Henryk Zgodliwy (Henricus Horst, murator et sculptor lapidorum) pomieszczony w spisie członków cechu z r. 1582 był pierwszym cechmistrzem, w r. 1584 wykonywał roboty dla Pawła Kampiana. Monogram jego znajduje się na pomniku Mikołaja i Hieronima Sieniawskich w kaplicy zamkowej brzeżańskiej.

Zapiski w księdze cechowej, dotyczące członków, rozpoczynają się dopiero od r. 1584, w którym za Pawła Rzymianina ręczą Paweł Szczęśliwy i Piotr Życzliwy, że okaże za dwa lata „list od urodzaju i wyuczenia się rzemiosła“ i za tą poręką przyjmują go do cechu²⁾.

¹⁾ W sprawozdaniu komisji dla historii sztuki w Polsce z r. 1899, str. L znajduje się odbitka fotografii tego pomnika.

²⁾ Księga cechowa str. 156: „Ręczyli pan Paweł Szczęśliwy

Paweł Rzymianin († 1618) był najwięcej odznaczającą się osobistością między budowniczymi końca XVI i początków XVII w. we Lwowie. Początkowo wspólnik Piotra Barbona († 1588) przy budowie istniejącej wieży cerkwi Wołoskiej i domu Korniakta (Sobieskiego), samodzielnie od r. 1591 prowadzi budowę cerkwi Wołoskiej, a od r. 1598 z pomocą swego teścia, Wojciecha Kapinosa i Ambrożego Przychylnego. Kieruje budową kościoła OO. Bernardynów (którą kończy Ambroży Przychylny), jak również budową kościoła i klasztoru PP. Benedyktynów¹⁾, był cechmistrzem młodszym r. 1589 i 1595, zaś starszym r. 1612.

Paweł Szczęśliwy (Paulus Italus, murator de ducatu Clamensi) cechmistrz w r. 1582, 1583,

z Piotrem Życzliwym za Pawła Rzymianina, że ma postawić za 2. liecie listh od urodzaju i wyuczenia“. Pismo urzędu papieskiego z 20. stycznia 1586, stwierdzające prawowite pochodzenie Pawła od słubnych małżonków Dominika i Dominiki, obywateli rzymskich, przedłożyła wdowa urzędowi radzieckiemu dopiero w r. 1622.

W dziele wydanem 1886 r. Jubilejnoe izdanie 300 l. osnowania Staurop. Instytutu jest umieszczone faksymile podpisania ugody P. R. o wykonanie roboty kamieniarskiej przy budowie cerkwi Wniebowzięcia tej treści: „Ja Paulo Romano muratore de Leopoli per questo che o fato merchato et el mio sagelo o messo et me soto scritto de propria mano“.

Ugodził się za 1 łokieć obrobienia gładkiego i gzymsowanego po 9 gr. polskich zaś przy murowaniu po 2 złp. tygodniowo.

¹⁾ Wł. Łoziński: j. w. str. 40 i n.

1585, 1586, pochodził z Chiamut w Gryzonji, zbudował łożnicę w podwórzu realności ul. Blacharska l. orj. 27, zajęty był również w Żółkwi. W spółce z Piotrem Życzliwym († 1586) wykonywał więcej robót budowlanych wbrew wyraźnemu przepisowi statutowemu, co było przyczyną skargi przed urząd radziecki i uchwały cechowej z 8. maja 1583¹⁾, zakazującej pod karą brać więcej robót nad dwie i jedną za trunkal: „Za zezwoleniem wszystkich mistrzów tak starszych, jak i młodszych, siedzących przy sprawie. I że były między nami rozterki wielkie, a to przeciw przywilejowi jako opiewa, każdemu mistrzowi mieć dwie roboty dobre; niektórzy mistrzowie sięgali się nadto trzecią, jednak opowiadając, że to za trunkal²⁾. A gdy mistrzowie my wszyscy zgodziwszy się zobopólnie nie naruszając przywileju swego od Ich Mości Panów naszych nadanego do tych dwu robót w przywileju naszym opisanego: Żaden mistrz nie ma mieć jedno jeden trunkal do tych dwu robót i to znaczy za złotych dwadzieścia. Cośmy sobie zobopólnie przyrzekli dzierżyć pod tąż winą w przywileju opisaną, ktoby się nadto postanowienie nasze ważył uczynić“.

Teść Pawła Rzymianina, Wojciech Kapinos (Albertus murator), syn Feliksa Trembacza, przyjęty do prowadzenia budowy cerkwi Wołoskiej

¹⁾ Ks. cech. str. 424.

²⁾ Trunkal oznaczało robotę za poczęstunek.

r. 1598, otrzymywał za tę czynność tygodniowo 2 złp.¹⁾). Jest on poważaną przez cech osobistością wybierany na cechmistrza r. 1584, 1586, 1589, 1592, 1596, 1597, 1601, 1604, 1605, 1606, 1607, 1610. Jako cechmistrz starszy w r. 1592 ręczy z cechmistrzem młodszym Janem Włochem (Poprawą) za Andrzeja Bemera (Nierychłego), aby otrzymał prawo miejskie²⁾).

Andrzej Bemer, zwany w cechu Nierychłym, członek cechu od r. 1584, był nie tylko budowniczym, ale i rzeźbiarzem, cechmistrz młodszy w r. 1593. Pochodził z Wrocławia, zbudował wieżę pierwotnego ratusza lwowskiego, za co uwolniono go w r. 1621 od odbywania powinności służbowej na bramach i basztach miejskich, miał wykonać ołtarz do Iwja na Litwie dla Mikołaja Kiszki z Ciechanowiec, dzierżawić kopalnię alabastru w Czer-

1) O wartości pieniędzy wówczas można sądzić z następujących cen żywności: 5 funtów chleba żytniego kosztowało 1 grosz, 1 korzec żyta około 10 gr., 1 funt mięsa około 0 25 gr., kura lub kogut 2 gr., 8 kwart piwa 1 gr., 1 kwarta wina 1 gr. (Z. Pazdro: Uczniowie i tow. cech krak., str. 66).

2) Odnosny akt opiewa: „Honestus Andreas Bemer, murator Wratislaviensis Wratislaviae oriundas, Honestis Mathaei patre et Anna Matrae coniugibus parentibus progenitus ad commendationem Honestorum Joannis Wloch et Aiberti Kapinos artificum muratorum Cechmagistorum tum etiam ad liberos legitimi ortis autentice a Magistratu civitatis Wratislaviensis enaratos ad ius civile liberconceptam prestito est susceptos. Anno 1592“.

niejowie, wyrównał czynsz w r. 1595 posągami rzeźbionemi ¹⁾).

A m b r o ż y P r z y c h y l n y († 1640) (Ambrosius Simonis Veberne Nutclaus) pochodził z Engadynu w kantonie Gryzońskim, członek cechu od r. 1591, rozwija ożywioną czynność budowlaną. Był w r. 1596, 1598, 1601 i 1605 cechmistrzem młodszym, zaś w r. 1613 i 1630 starszym. W r. 1598, po ustąpieniu Pawła Rzymianina, kieruje budową cerkwi Wołoskiej wspólnie z swoim teściem, Wojciechem Kapinosem, za co otrzymuje wynagrodzenie również 2 złp.; dokończył budowy kościoła OO. Bernardynów, rozpoczętej przez Pawła Rzymianina. Zajmował się także budowami w Żółtkwi i Starem Siole. Wiekopomna pamiątka dobroczynna, bo kościół i szpital św. Łazarza we Lwowie, pochodzi od jego fundacji w r. 1621. Budowę tego zakładu, rozpoczętą około r. 1631, powierza z powodu przeciążenia pracą budowniczemu Jakóbowi Boni, a w r. 1640 Marcinowi Godnemu, przekazując testamentem zapisy na utrzymanie fundacji i polecając pochowanie swych zwłok przy tym kościele.

Również wielką wziętością cieszył się wspólnik Przychylnego, A d a m P o k o r a († 1638) (Adam de Larto Italus murator de Burmio), członek cechu od r. 1591, był młodszym cechmistrzem w r. 1604, 1606, 1607, 1615 i 1616. Razem zbudowali, dotąd istnie-

¹⁾ Wł. Łoziński: j. w. str. 94.

jący charakterystyczny dom przy ul. Boimów l. orj. 34. Według kroniki D. Zubrzyckiego str. 233, miał do nich należeć dom pod lk. 269/M. przy ul. Boimów l. orj. 26, zwykły budynek bez żadnych cech dawniejszych. Własnoręczne ich podpisy znajdują się w księdze cechowej na str. 164. Znany z fotografii portal kościoła OO. Karmelitów, którego miejsce zajęło gimnazjum przy ul. Batorego, pochodzi z kościoła zbudowanego przez Adama Pokorę wraz z klasztorem rozpoczętym w r. 1631. Temu budowniczemu pozwolono mieszkać w tym klasztorze. Syn Adama Pokory, Jan Pokorowicz, był także budowniczym od r. 1633.

Zacharyasz Sprawny (Zaccaria de Lugano), członek cechu od r. 1595, już w r. 1610 nie przychodzi w spisie członków. Był on krewnym budowniczego ks. Ostrogskich Tomasza Casteli i kuzynem architekty króla Zygmunta III, Jana Travano ¹⁾.

Jakób Medlana († 1630) z Madlainy w Gryzonji, członek cechu od r. 1601, czynnym był w Stryju, w Zasławiu przy budowach ks. Zasławskiego i Ostrogskiego, jakoteż w Nakwaszy koło Brodów ²⁾.

Wojciech Życzliwy, syn Wojciecha Kapinosa, a szwagier Pawła Rzymianina, członek cechu

¹⁾ Wł. Łoziński: j. w. str. 80.

²⁾ Tenże: j. w. str. 82

od r. 1601, była najwięcej popularną osobistością między członkami cechu, wybierany cechmistrzem starszym od r. 1616 do 1618, od 1632 do 1641 i wreszcie w r. 1646 i 1648, zmarł w r. 1655. Upamiętnił się budową małego kościoła Podniesienie św. Krzyża w r. 1623 na placu przed gmachem sądu karnego ¹⁾).

O Janie Darskim, rzeźbiarzu i członku cechu w latach 1613—1616 i Wilhelmie Fleku (Wiliem Fleg lub Flekt) od r. 1613—1630 nie mamy bliższych wiadomości.

Stefan Piamens (Hungarius murator), członek cechu od r. 1641, ożeniony z wnuczką Adama Pokory, był budowniczym cerkwi w Mukaczowie ²⁾).

Wojciech Kielar, rzeźbiarz nagrobków ormiańskich, zapisany jest do cechu dopiero w r. 1657, w następnych trzech latach był cechmistrzem, później niema o nim wzmianki w księdze cechowej. Miał być także zajęty przy wykonaniu wielkiej rzeźby, umieszczonej na trzech bokach absydy wewnątrz kościoła św. Magdaleny. Trzy pola, przedzielone czterema koryckimi słupami z rzeźbami festonów i główek aniołków na trzonach, z klęczącymi postaciami świętych nad głowicami i rzeźbami alegorycz-

¹⁾ Wł. Łoziński: j. w. str. 98.

²⁾ Ks. Chodyniecki w Historji m. Lwowa, wyd. z r. 1865 do r. 394 podaje, że kościółek ten poświęcił jeszcze w r. 1568 arcyb. Stanisław Słomowski, przeto podana przez Wł. Łozińskiego data budowy kościółka może się odnosić do odbudowy.

nych postaci z palmami w rękach na podstawie, wypełnione są trzema wypukłorzeźbami w arkadowaniach. Część górna dwu arkadowań po bokach, oddzielona impostą od dolnej, przedstawia rzeźbę popiersia świętych mnichów, u dołu po lewej zmartwychwstały Chrystus, ukazający się M. Magdalenie, po prawej M. Magdalena, słuchająca przemawiającego Chrystusa z ambony, pośrodku w perspektywicznym zagłębieniu święta zasłuchana w melodię grających aniołków. Arkadowania te mają u dołu balustrady, u góry zaś podniesione zakończenia, na których są rzeźby, a w środkowym polu N. P. Marja nad półksiężycem. Cała ta rzeźba spoczywa na podstawie złożonej z dwu postumentów, przeciętych niżami arkadowemi i płaskorzeźbami w dwu bocznych arkadach tej podstawy. Całość wykonana z pewnym talentem dekoracyjnym, bez znawstwa anatomji i proporcji, w gipsie od ręki na miejscu, pobieżnie, jednakże z wielką śmiałością artystyczną, należy do jednych z najciekawszych zabytków rzeźby dekoracyjnej naszego miasta ¹⁾.

O dziełach Stefana Przyjaznego (nazwisko rodowe Osowicz), członka cechu od r. 1640 do 1663, nie mamy wiadomości. Był starszym cechmistrzem w r. 1655.

Piotr Ruta (Rutha), rzeźbiarz, był członkiem cechu od r. 1648 do 1664, młodszym cechmistrzem w r. 1665, a starszym w r. 1663.

¹⁾ Łoziński j. w.: str. 143 i 146.

Oprócz powyższych wspominamy w tem miejscu o kilku nie członkach cechu budowniczego, pracujących w sztuce rzeźbiarstwa i architekturze, których dzieła należą do odznaczających się w rozwoju sztuki lwowskiej w XVII w.

Wybitne miejsce zajmuje tutaj Jan Pfister z Wrocławia (* 1573 † 1642), z którego nazwiskiem łączy się budowa „Kampianowskiej“ i kaplicy „Boimów“ przy katedrze obrz. łac. Kaplica Kampianowska, rozpoczęta jeszcze za życia Pawła Kampiana, dla którego, jak już wyżej nadmieniono, wykonywał Henryk Zgodliwy roboty murarskie i kamieniarskie, a także udział Pawła Rzymianina przy tej budowie jest przypuszczalny. Piękne rzeźby zewnętrznej fasady, umieszczone w arkadowaniach między pilastrami tokańskimi, należące do cennych okazów płasko-rzeźby lwowskiej, przepisywane są J. Pfisterowi. W belkowaniu doryckiem ponad powyższemi pilastrami nieodpowiednio są rozłożone tryglify, w metopach zaś głowy lwów i rozety. Ponad belkowaniem wysoka attyka posiada trzy pola, przedzielone lizenami z rzeźbami wieńców i emblematą wdzięczności, krótkości życia i nieśmiertelności; ponad gzymsem attyki znajdowały się pierwotnie rzeźbione postacie z kamienia. Wewnętrzna dekoracja tej kaplicy w części architektonicznej jest dziełem innego artysty, tylko w rzeźbach alegorycznych ewangelistów może być dłuta J. Pfistera. Pewniejsze są dzieła jego dłuta przy kaplicy Boimów, gdzie dekoracja

wnętrza kopuły i nagrobku fundatorów jemu przypisywane bywają, podczas gdy inne rzeźby tej kaplicy okazują mniejszą wprawę i inne cechy, aniżeli to widać na najważniejszych dziełach J. Pfistera w Polsce, w pomnikach i kaplicy zamkowej Sieniawskich w Brzeżanach, oraz na pomniku Ostrogskich w katedrze tarnowskiej ¹⁾).

Wspominamy tu o małym, pięknym renesansowym ołtarzu w kaplicy św. Józefa katedry lwowskiej, na którym jest umieszczony napis wykonawcy tegoż Jana Białego z r. 1592. Jest to jeden z dawniejszych ołtarzy, jakich więcej miało się znajdować w tut. katedrze. Drugi odmienny w stylu włoskim, okazalszy, zwany „Zapalińskim“ znajduje się w zakrystji katedralnej. Najwięcej odznaczający się bogactwem ornamentacji i wypukłorzeźby renesansowej jest t. zw. „Wolf Szolcowski“ po lewej stronie prezbiterjum kościoła św. Mikołaja we Lwowie ²⁾. Również wymieniamy dwa pomniki pokrewnego dłuta, pochodzące z tego czasu arcyb. Zamojskiego († 1614) i Tarnowskiego († 1669), gdzie na drugim podpisany

¹⁾ Fotografje pomników kaplicy zamkowej w Brzeżanach podają Wł. Łoziński j. w. str. 165 i 167 oraz J. Czernecki w broszurze: Brzeżany z r. 1905. str. 17 i 18, a M. Maciszewski dokładnie je opisuje w swojej broszurze p. t. Pomniki Sieniawskich Lwów 1882. Pomnik Ostrogskich w katedrze tarnowskiej, publikowany został przez J. Zachariewicza w IV zeszytcie: „Zabytki sztuki w Polsce“, r. 1887.

²⁾ Rysunki tych ołtarzy помещa Wł. Łoziński j. w. str. 133, 139 i 141.

jest Aleksander Prochenkowicz. Wreszcie podajemy: Melchora Erlenberga (Melchjor Elleberg lub Erlemberg) przybyłego z Wrocławia w r. 1631, który jako artysta-rzeźbiarz w drzewie, marmurze i alabastrze, nie chciał należeć do cechu budowniczego, a przy robotach zatrudniał uczniów pochodzenia niemieckiego, — Janusza (Hanusza) Scholca, który był prawdopodobnie zajęty przy budowie kaplicy Boimów w r. 1615, Krumhausta, budowniczego królewskiego przy wykonaniu pierwotnego głównego ołtarza r. 1654 w kościele OO. Jezuitów¹⁾, Franciszka Ecksteina (Egsteina) architekty i malarza wykonującego freski głównej nawy kościoła OO. Jezuitów²⁾ Piotra Polejowskiego, architekty przy odnowieniu katedry łac. przez arcyb. Sierakowskiego³⁾ i Macieja Polejowskiego, rzeźbiarza.

Dzisiejszy kościół OO. Dominikanów wykończony w r. 1764 po zburzeniu upadkiem grożącego z r. 1408, pod kierownictwem Jana de Witte, według rzutu poziom. wzorowanego na kościele S. Mariade Monte Santo w Rzymie i S. Karola Boromeusza w Wiedniu⁴⁾.

1) St. Załęski: Jezuici w Polsce c. IV. cz. II. str. 596. Obecny ołtarz pochodzi z r. 1747.

2) Tenże j. w. str. 600. Fr. Egstein civis Brunensis, pictor et architecta.

3) Rysunek projektu jednego domu przez tego arch. znajduje się w tece IX. archiwum m. Lwowa.

4) Pierwszy wykonany r. 1662 przez Karola Rainaldi, rzut poziomy w dziele F. M. Simpsona: A history of Archit. development t. III. str. 124, drugi podług projektu J. Bernarda Fischera v. Erlach wykonał bud. nadworny A. E. Martinelli.

Budowę katedry obr. grec.: St. Jerzego rozpoczętej w r. 1736 powierzono kontraktem z 14. lutego 1754 Bernardowi Merettinosowi za kwotę 162.000 zł. a po jego śmierci wykonywał budowę Fessinger od r. 1759¹⁾. W dziele: *Die öster. ung. Monarchie in Wort u. Bild* — część: *Galizien* z r. 1898, str. 42, przypisywanym jest projekt budowy katedry św. Jerzego jednemu z rodziny włoskiej Fontana²⁾.

Początkowo nie było ścisłego rozdziału między wykonawcami robót murarskich i kamieniarskich, dopiero w początkach XVII wieku, kiedy zwiększono wymagania celem zostania mistrzem cechowym i zaprowadzono egzamina, polegające na wykonaniu dzieła mistrzowskiego (*Meisterstück*), poczęto przestrzegać, aby mistrzowie kamieniarscy nie robili robót murarskich i naodwrot, a odnośna uchwała zapisana jest w księdze cechowej po r. 1616.

1) Według informacji p. M. Hołubeca, który wglądnął w księgi rachunkowe kapituły gr.-kat. fasc: 126/5. W tece IX. planów arch. m. są przechowane plany domów z podpisem Fessingera.

2) Z tej rodziny Antoni F. zbudował r. 1726—1756 wieżę przy kościele św. Krzyża w Warszawie; był zajęty przy budowie Łazienek obok Merliniego i Kamsetzera. Jakób F. projektował kaplicę w szpitalu św. Ducha. Jeden z tej rodziny był zajęty przy budowie pałacu, w Narolu. Baltaraz F. z Como wspólnie z K. Dankwartem wykonał r. 1995 dekorację kościoła św. Anny w Krakowie. (Według Sobieszczańskiego w *Przewodniku po Warszawie* Fryzego z r. 1873. Ks. Bukowskiego: *Kościół św. Anny w Krakowie i ustnej wiadomości od właściciela Narola ks. Puzyny*).

„Po nastąpieniu przywileju króla J. M. i Ich. M. M. panów Radziec konsensem, którym warowali to, aby młody mistrz wstępując do Kolegium mistrzowskiego upatrywany był około jakiego rzemiosła albo sztuki zabawiał się, to jest jeśli murarstwem, to ma murarskie sztuki robić, a jeśli stameckie, tedy ma stameckie, a murarskiemu gdyż się niem nie bawił, tedy onemu ma dać pokój. Czego panowie mistrzowie przestrzegają i to na czasy warując, piszą tu, który z panów mistrzów w pośledniejszym wieku jakowe sztuki robił i rzemiosłem jakim albo robotą porać się ma“.

Odtąd rozpoczynają się egzamina na mistrzów „odprawowaniem sztuki“, których wyniki podajemy z wzmiankowanej księgi cechowej str. 425 i n.:

a) „Roku Pańskiego 1621. Dnia 16. marca pan **J a k ó b d e P o n t o** odprawiał sztukę murarską tak rysowaną jako y z drzewa wyrznął lunety, buksztele, także salbraty. Zaczem jest przyjęty do społeczności wedlia przywileju cechowego do murarstwa“.

b) „Roku Pańskiego 1631. Dnia 20. marca. Pan **W a w r z y n i e c K o c h a n e k** odprawiał wedle przywileju sztukę, to jest słup dorice y wrota¹⁾ y do nich przynależyste okoliczności uczynił. A iż przywilej nasz tym, co we Lwowie pojmują albo córki pozostałe za małżonki biorą. A (ponieważ) pierwrzeczony p. Wawrzyniec nietylko, że wdowę po nieboszczyku p. Pawle Rzymianinie pojął, ale iż ta Rzymianinowa jest córką brata naszego niedawno zmarłego pana Wojciecha Kapinosa; dlatego pan Wawrzyniec robić

¹⁾ Słup dorycki i portal lub bramę.

miał tylko pół sztuki, iż mu wolno będzie tak murarstwo jako y snycerstwo robić“.

c) „Tegoż roku 1631, 30. marca. Pan Mikołaj Poprawa odprawiał sztukę murarską, to jest grunt y z drzewa gmachy y do nich bukszteli, salbraty wyrzynał; dlatego na samej murarskiej robocie przestawać ma, gdyż do stameckiej sztuki przystąpić nie chciał y owszem murarstwem się kontentować obiecał y deklarował się na samych kuchenkach i piecach przestawać, gdyż ciężko mu było te jedną sztukę robić“.

d) „Tegoż roku 1631, dnia 3. kwietnia¹⁾. Pan Błażej Krotofila odprawował sztukę stamecką to jest słup dorice y wrota rysował y formy wyznął jako y skryte wrota pokazał. Zaczem jest przyjęty do cechu y ma się kontentować robotą setmacką, a murarskiej ma dać pokój, gdyż sam zbierał się sztuki murarskiej robić“.

e) „Roku Pańskiego 1632, dnia 16. kwietnia. Pan Wojciech Wyprawny odprawował sztukę murarską i stamecką, to jest grunt rysował y z drzewa gmach pokazał jako sklepić, y stamecką rysował słup y wrota skryte pokazał, jako się sklepić mają. W czym aż defekty były wszakosz na łaskę mistrzowską przypuścił się, która potem nastąpiła y przypuszczony do pośrodką“.

f) „Roku Pańskiego 1640, dnia 19. marca. Pan

¹⁾ Księga cechowa, str. 426 in.

Stefan Przyjazny odprawował sztukę snycerską, to jest wyrobił z drzewa krucyfiks długi na pół osma cala i jako zięć pana Janów, Magdaleny nie robił, także y stameckiej sztuki nie robił, tylko słup dorikę y formy wyrzynał, a wrota condonowały się. Dlatego iż pół sztuki powinien robić, że zięć brata naszego. Zatem przyjęty w pośrodek jako snycerz“.

g) „Roku Pańskiego 1640, dnia 23. kwietnia, Pan Bartosz Powolny odprawił sztukę mularską, to jest rysował gmach wedlia modilusa do ich M. panów Radziec aprobowanego, y z drzewa sklep pokazał, jako się ma robić. A iż miał defekty swe dlatego się spuścił na łaskę mistrzowską, za którą już przypuszczony jest do mularskiej roboty. A to w czym nie dosyć uczynił według wynalazku panów mistrzów, to ma potem oddać y ma się mularską robotą kontentować. A gdy go zapytywano, aby robił stamecką sztukę, powiedział, iż się tą kontentować chce“.

h) „Tegoż roku 1640, dnia 24. kwietnia. Pan Marcin Godny odprawował sztukę mularską y stamecką, za której nie dosyć uczynieniem, spuścił się na wolę panów mistrzów y ma wynalazkowi ich dosyć uczynić, także y to, co przywilej każe y przyjęty ma być za mularza i siemacza“.

Jak z powyższych zapisków wynika, egzamin sam był dość trudny, lecz uboczne względy wpływały na wynik, czasami nawet pisemny rewers z upokarzającymi warunkami naprawiał niedołęstwo facho-

wej sprawności, jak to widać z Karty Jana Lwowczyka na str. 427 księgi cechowej:

„Ja Jan Lwowczyk, mularskiego rzemiosła towarzysz, chcąc mieć wstęp do kongregacji panów mistrzów, żądałem do panów cechmistrzów przezacnych mieszczan, aby mi czas y dzień sztuki robienia naznaczyli, który wypadł na dzień czwartkowy po niedzieli śródpostnej y trwał przez dwa dni. A że rozum mój tego nie mógł znieść y wywołać, musiałem dla samej osławy y śmiechowiska spuścić się na łaskę mistrzowską, iż nie mam się podejmować robót we wszystkich okolicach miejskich bez wiadomości y pozwolenia mistrzów, abym nie uczynił jakiejś niesławy cechowi y sobie szkody przez niedoskonałość. Dlatego też panowie mistrzowie mularscy nie odrzucili mie y nie pogardzili robotą mą, tedy mam im być powolnym posługą i okrom datku po kolacji według przywileju złp. 10, nadto za niedoskonałą umiętność do cechu prochu kamienie cztery, rusznic hubczastych iemieckich cztery y szabel z paskami cztery. Działo się r. p. 1644, die 10. marca“. Podpis półkole z trójkątem w pośrodku.

Na podstawie takiej karty, otrzymuje r. 1654 towarzysz mularskiego rzemiosła Jan Godny godność mistrza z temi samemi zastrzeżeniami co poprzedni; a po kolacji wedle przywileju oprócz 10 złp., ma dodać 2 kamienie prochu, 20 kul, 2 szabel nowych z paskami i draperjami, oraz 2 kamienie ołowiu.

Jeszcze w 121 lat później, 22. stycznia 1765 r. zostaje z łaski mistrzów przypuszczony do „społeczności“ Marcin Przygodny, „gdy rozum jego nie był po temu“. Zatem za nieumiejętność swoją ma dać do ołtarza św. Michała dwie pary lichtarzy drewnianych sznycerskiej roboty, malowanych według proporcji ołtarza i funtowe świece na te lich-

tarzy. Prawo zamkowe, które ma dane, nie ma nikomu ustąpić aż do śmierci¹⁾.

O wstępujących do cechu Balcerze Przychylnym r. 1646, Piotrze Rutha i Krzysztofie Przystojnym r. 1648, Wojciechu Niedowcipnym r. 1661, nie ma wzianki, aby odprawowali sztukę²⁾.

Przez kilkadziesiąt lat następnych nie ma wpisów na majsterję, a zapiski dotyczące elekcji cechmistrzów i wydziału są niedbale prowadzone. Dopiero z r. 1742 rozpoczynają się dokładniejsze notatki, dotyczące wyborów, opłat na majsterję, które w tym czasie były bardzo znaczne, jak to wynika z następujących zapisków³⁾:

A. D. 1742. Pan Szymon Kustosz uczynił zadość ak szlachetnemu Magistratowi, szlachetnym Panom y Dobrodziejom na Ratuszu tak y całej Cysze. 1. Jako ma list urodzajny w katedrze lwowskiej. 2. Jako miejskie przyjął, wiadomo szlachetnemu Magistratowi dał złp. 40, panu pisarzowi dał złp. 7 gr. 12, panu seniorowi Hubertowi za usługę jego dał złp. 18, który służył w interesie. 3. Na insze expensa potoczne, jako odzwier-nemu, sługom etc. złp. 6 gr. 10. Na wstęp do Cechu dla panów Maystrów y Towarzyszy jako starszych tak młodszych, na ukontentowanie, jako to na jedzenie i na tronek wydałem złp. 56. 5. Panom Cechmistrzom podczas tego wstępu dałem złp. 4 gr. 16, winszując mi panowie cechmistrze z chlebem. 6. Za sztukę na basztę y do skrzynki dałem złotych p 40. 7. Na jedzenie y na tronek przy kolacji drugie wydałem złp. 48 gr. 15. 8. Będąc synem maystrowskim z dziada y z pradziada, a jednak oddałem to y przepawiłem co należało do Cechy“. Podpisani: Jan Herburt

¹⁾ Księga cech, str. 842.

²⁾ Tamże, str. 430.

³⁾ Tamże, str. 298.

Wygodny po przemianku, senior Szymon Kustosz po przemianku. Razem wydatki te wynosiły 220 złp. 23 gr.

Nieco mniejsze wydatki poniósł r. 1752 Jakób Mroczkowski¹⁾ płacąc za prawo miejskie 30 złp., pisarzowi 6 złp. 18 gr., cechmistrzom 8 tynfów²⁾, odźwiernemu i sługom 6 złp. 6 gr., majstrom i towarzyszom na ukontentowanie 52 złp.; dalej cechmistrzom za winszowanie z chlebem tynfów 4, za sztukę na basztowe i do skrzynki złp. 30; wreszcie przy drugiej kolacji na jedzenie i trunek złp. 45. Prawie tej wysokości były wydatki Jędrzeja Oronowicza przy wstępie na majsterję r. 1756; mniejsze, bo tylko 107 złp. 11 gr. poniósł wydatków Marcin Krupski r. 1759; zbliżone do poprzedniego były wydatki: Walentego Soleckiego, Antoniego Kosińskiego, Pawła Szenderowicza i Piotra Śniegowicza, podczas takiej okazji w r. 1760. Antoni Dremloski, zostawszy w r. 1761 mistrzem, poniósł wydatków 124 złp. 6 gr., oprócz sprawienia dla mistrzów uczty (solvit)³⁾.

Przy „odprawowaniu sztuki“ asystowało zwykle dwu mieszczan z grona rajców, majstrów zawodowych lub czterdziestu mężów, a jeżeli wstępujący

¹⁾ Księga cech.: str. 431.

²⁾ Tynf raczej tympf, złotówka mieszana pół na pół z miedzią po 30 sztuk z grzywny, podczas gdy grzywna warta była 48 groszy za czasów Kazimierza W. Tynfy zostały po r. 1766 wycofane z obiegu.

³⁾ Księga cechowa, str. 443.

na majsterję nie miał na razie funduszków na opędzenie kosztów, pozwalano zapłacić tę należność w późniejszym czasie, n. p. r. 1764 kamieniarzowi Jerzemu Szajnuberowi (Georg Scheinbhober) za sztukę 24 złp.¹⁾

Przy asystencji dwu mieszczan (Jakóba Bilińskiego i Wojciecha Jarockiego) wstąpił na majsterję Franciszek Kulczycki w r. 1764 „po odprawieniu próby przy wszystkich mistrzach, którzy zgodnie uznali, iż może postąpić na majsterję, bo przy próbie okazało się dobrze z abrysów, jakoteż i w innych sztukach nam przyzwoitych“. Sprawił solvi dla wszystkich i sztukę zapłacił²⁾.

Przy takiej asystencji (Jana Budzianowicza i Jędrzeja Ososkiego) „przeprowadził“ wstęp na majsterję r. 1765 Marcin Lewandoski; zaś w tym samym roku przy asystencji dwóch członków z grona czterdziestu mężów (Czubińskiego i Budzińskiego) odbył wstęp na majsterję Józef Dubloski³⁾.

Do cechu budowniczego należeli, oprócz mistrzów murarskich, kamieniarskich, rzeźbiarskich, także majstrowie „kunsztu“ ciesielskiego, strycharze, a zdaje się, że małe opłaty do cechu wymienione przy niektórych wstęпах na majsterję odnoszą się go innej, aniżeli trzech pierwszych kategorii mistrzów: „dnia 24. czerwca r. 1765. Wacław Machal

¹⁾ Księga cech.: str. 444.

²⁾ Tamże, str. 22 i 315.

³⁾ Tamże, str. 312.

przed wstępem na majsterję, odprawił próbę przy wszystkich majstrach przy asystencji dwóch panów mieszczan, przy tejże próbie pokazał się całej chętnie, iż jest zdolnym do przeprowadzenia majsterji, jednakże ma za to broń cechową swoim kosztem zreperować, to jest akownice y przy tejże próbie podług prawa N. P. Miłość. zapłacił do skarbu złp. 6⁴. Taką opłatę do „skarbnicy“ poniósł 30. grudnia 1765 wstępując na majsterję Sebastjan Wojakiewicz¹⁾.

Na majsterję kunsztu strycharskiego uczynili wstęp Grzegorz Próchnicki i Ignacy Jaworski²⁾ w r. 1769 przy asystencji dwu mieszczan.

Wpis na majsterję Antoniego Miskiewicza (Miczkiewicza) jest aż trzykrotnie zapisany³⁾ dnia 20. lutego 1774 r. Dał „opowiedne“ na majsterję w obecności seniora kunsztu ciesielskiego Jana Budzianowicza „do skarbu podług praw“ złp. 6, w tym dniu w obecności Józefa Boczarskiego, cechmistrza kunsztu stolarskiego i Jana Śniarskiego, seniora kunsztu kowalskiego „sprawił solvit dla wszystkich braci y towarzyszków starszych y stołowych“, wreszcie 20. maja tego roku „odprawił sztuki przy nas wszystkich“ i przy asystencji powyżej wymienionych, przy „tymże sprawił konsolację braciom łak przy próbie, jak i według praw“.

¹⁾ Księga cech: str. 23 i 318.

²⁾ Tamże, str. 445.

³⁾ Tamże str. 323, 324.

Obowiązki członków cechu.

Powinność obywatelska. Odnowienie i uzbrojenie baszty cechowej. Udział w uroczystościach. Obrzędy religijne. Dochody stowarzyszenia. Towarzyskie zasiedzenia. Pilnowanie i bronienie interesów cechowych.

Cech budowniczy, jako część organizacji ustroju społeczeństwa miejskiego, gorliwie wypełnia swoją najważniejszą **p o w i n n o ś ć o b y w a t e l s k ą**, odnosząc się do obrony miasta przed nieprzyjacielem.

Jak wyżej wspomniano, już w r. 1445 obejmuje basztę koło arsenału królewskiego wspólnie z podróżnikami i tokarzami, zaopatrując ją w amunicję i broń, chroniąc tę część murów miejskich od napadu wrogów. Przy końcu XVI w. oddaje ponownie zarząd miasta cechowi basztę w stanie znacznie zużytym, pustą, bez drzwi, okien i pięter, którą mistrzowie zniewoleni przyjąć musieli z wielką „turbacją“ znacznym kosztem odnowić oraz w amunicję zaopatrzyć. Oduśśny zapisek opiewa ¹⁾:

„Rok Pański 1592. W dziewięć lat po zgromadzonym Bractwie, które się oponowało przy Towarzyskiem zasiedzeniu. A iż wielkie niesnaski i turbacje zachodziły w wspólnem zasiedzeniu, dlategoż gdy odłączyli Towarzyszów do osobnej gospody, po którem rozkazali też Ich Mśc. panowie Raice: wieżę albo baszkę pustą i bez drzwi, okien i pięter będącą, którą panowie Mistrzowie przyciśnieni musieli przyjąć, na którą to wieżę takowy wydatek różnych czasów odprawował się.

¹⁾ Księga cech.: str. 601 i 602.

„A naprzód:

Objąwszy tę basztę, która nie miała żadnego piętra, ani drzwi i okien, łożyli koszt naprzód dwa piętra z drzewem, którego dokupować musieli i z deszczułkami, kosztowało złp. 110, dachu pobicie z gontami, gwoździami i z drzewem złp. 30, drzwi dwoje ciosane z ich wyrobieniem złp. 25, posadzka ceglana z posadzeniem złp. 15, armaty sporządzenie przez lak. złp. 28. Inwentarz wieży był taki: hakownic 2, hubczanek 7, szabel 12, dardy 2, halabardów 7, prochownic 6, pałaszów 7, zbroi 4, pancerzów 8, bemben zły 1, misiurek 6, szyszaków 4. Po pogorzeniu żydowskiem w r. 1617 musieliśmy dach na wieżę sprawić, który nas kosztował złp. 40, zasklepienie wierzchu wieży kosztowało złp. 110“.

„Potem ab anno 1620. przyczyniło się na wieżę: naprzód półhaków 3, które się potem popsowały i zamki przy mustrzy i okazji w niwecz obróciły, z których jedna nowa Reszta się na kobyły i dała się osadzić y hubczanek 5 się osadziło na kobyły, od których daliśmy złp. 9 gr. 18 Kobył przyczyniliśmy 7, te kosztują 6 złp., razem 42 złp.“

„Sprawiliśmy dwoje drzwi żelaznych tak od przodka wieży dla bezpieczeństwa, jako i pod dachem dla pożogi, które kosztują z blachą, żelazem i kowalem złp. 120. Dwa muszkiety tarczowe kupiliśmy za złp. 25, szabel się różnych czasów przyczyniło 8 za złp. 24. Z pałaszowych szabliśk przerobiło się ich 4 za złp. 6. Namiot albo szopka kupiła

się za złp. 16. Prochu, kul, ołowiu, tego coraz się kupowało. Hakownic 12, hubczanek 2, kusz kurkowych 2. — „Żywność na wieży“: maki półtrzeci (półtory) fury za złp. 36, jagieł dwa kłód złp. 36, grochu kłoda złp. 16, słoniny połci starych 4, świeżych 2 złp. 17, szabel dwie złp. 2, soli beczka była złp. 2“.

W tym roku (1620) znajdowało się na wieży: 2 siekiery, piła ręczna, obcęgi, flaszka cynowa skrzynka do strzelby, zarękawy dla zbroi, beczka do czyszczenia pancerzy, szuflada na bety, szuflada na pióra, koszule pod pancerze, cebrzyk i osęka.

Wydatki policzone w rachunkach umieszczonych w księdze cechowej od r. 1627 do 1641 włącznie¹⁾ na zbroję, amunicję, utrzymanie porządku i czystości tak w baszcie, jak w jej urządzeniu i uzbrojeniu świadczą również o sumiennem wypełnianiu obowiązków obywatelskich, ciężących na cechu jako obrońcy miasta.

W uroczystościach z powodu przyjazdu do Lwowa Władysława IV i dostojników państwowych brał cech budowniczy czynny udział, a nawet nie odbywano „schadzki“, jak w r. 1634²⁾ po 19 listopada „tu nie bywaliśmy w schadzkach, a to dla zjazdu, gdy król J. M. był, tudzież y płacza żołnierska nastąpiła aż do jarmarku Lwowskiego, gdzie aż w Lutym byliśmy“; za mszę księdzu na obchód ślubu Władysława IV z Cecylją Renatą w r. 1637

¹⁾ Ks. cechowa, str. 607 do 644.

²⁾ Tamże, str. 627.

zapłacono złp. 1, a według rachunku z r. 1641 wydano podczas wjazdu wojewody ruskiego za samo wyczyszczenie armat złp. 1 gr. 10¹⁾. Z powodu innej uroczystości, która miała się odbyć w r. 1638²⁾ „na potrzeby Panom Maystrom, co nocowali i strzelali złp. 4 gr. 27“. „Podczas wprowadzenia J. Mości Pana Starosty r. 1755 użyto expensu czerwonego złotego który odebrano od Piotra Powolnego jako zwrot długu“³⁾.

Obrzędy religijne, nadające cechom charakteru bractwa kościelnego, wypełniane były z ścisłą skrupulatnością. Każdą elekcję cechową poprzedzało kościelne nabożeństwo u fary, w suchedni rokrocznie odbywało się wystawne żałobne nabożeństwo w kościele OO. Dominikanów za dusze zmarłych członków cechu, uroczysta wotywa w dzień św. Michała była tradycyjną uroczystością patrona cechowego. Z wspaniałą okazałością obchodzona procesja na Boże Ciało była uroczystością, przy której wszystkie cechy występują jak najokazalej, a cech budowniczy nie szczędzi kosztów na ubranie ołtarza, na proch i ładunki do strzelb wiwatnych⁴⁾.

Wielkie chorągwie noszone podczas procesji i muzyka podczas uroczystości Bożego Ciała dają później rządowi austriackiemu powód do zakazu

¹⁾ Księga cech.: str. 644.

²⁾ Tamże, str. 636

³⁾ Tamże, str. 307

⁴⁾ Tamże, str. 608, 610, 612, 613, 626 i n.

muzyki i nie dozwolono noszenia wielkich chorągwi, tylko małych przez jednego człowieka. Pismo z 24. sierpnia 1781 do cechy ciesielskiej, znalezione w papierach pośmiertnych W. Haara.

Na nabożeństwo roratne w czasie adwentu uczęszcza także cech i opędza kosztą sprawienia świec na to nabożeństwo w kwocie od 4 złp. 6 gr. do 6 złp. 26 gr. liczone w rachunkach z poszczególnych lat.

Niektóre pozycje wzmiankowanych rachunków stwierdzają, że do smutnych egzekucji sądowych wysyłał cech budowniczy asystencję swoim staraniem i kosztem, jak w r. 1629 dnia 17 kwietnia zapłacono 24 gr. chłopom przy traceniu, w r. 1630 dnia 26 sierpnia za podobną czynność zapłacono chłopom 20 gr., w roku następnym taka czynność odbywała się dwukrotnie, w r. 1636, gdy „Malarczankę tracić miano“, zapłacono chłopom 1 zł. 6 gr., w tym samym roku za odbytą aż trzykrotną wysyłkę chłopów do takiej czynności zapłacono 2 zł. 10 gr., w r. 1640 posyłano chłopów do tracenia złodzieji cerkiewnych, oprócz tego do ćwiertowania, w r. 1641 posyłał cech chłopów do egzekucji tracenia złoczyńców aż trzykrotnie.

Z wielkim pietyzmem i rzewnym ceremoniałem odbywały się pogrzeby zmarłych członków cechu i ich rodzin. Na takim pogrzebie musieli być obecni wszyscy członkowie cechowi, oni na swych barkach nieśli zwłoki na cmentarz i przy zapalonych

świecach śpiewali modlitwy przy grzebaniu zmarłego. Uroczystości kościelne i obchody pogrzebowe wywierały rzewne wrażenie na obecnych i sprawiały, że ludzie niefachowi wpisywali się do cechu dla tych obrzędów i zapewnienie dla siebie pogrzebu z takim ceremonjałem. W księdze cechowej na str. 177 czytamy:

„Anno 1610. My mistrzowie cechy murarskiej przyjęliśmy do bractwa naszego uczciwego pana Łukasza z Łyczakowa, Prochownika, który upodobawszy sobie porządek i obrzędy kościelne, któreśmy odprawili, przystąpił i w kolejni naszej żądał być. A za to pozwolił do nas, na każdy kwartał po groszy cztery. Anno 1616 ultima octob. zapłacił pan Łukasz Prochownik według powinności, aż do tego dnia mianowanego¹⁾).

Drugi zapissek na str. 606 opiewa: „W roku Pańskim 1628 dnia 28 maja. Sławny pan Wojciech Pacanowski przekupień z małżonką swoją stanawszy do cechu naszego osobami swymi przyjęli dobrowolnie braterstwo do cechu naszego, którzy mieszkają na Glińskiej ulicy, którzy to powinni będąc dawać na suchednie każde po groszy 10; a bracia powinni zato będą pochować ciało ich i dziątek ich, którzy przy nich mieszkają na ich chlebie, tak pochować jako insze towarzyszy”.

O obchodzie żałobnym po śmierci królowej

¹⁾ Drugi zapissek, odnoszący się do tego faktu pomieszczony na str. 903 Ks. Cech. podaje datę 1611 r. (?)

Konstancji w r. 1631 urządzonym przez cech, wspomina rachunek tego roku: „Dnia 24 Juni, za świece, dwa postawniki, a to na obchód królowej J. M. złp. 4“.

Po każdej mszy żałobnej („żałomszy“) nie zaniedbano rozdawania jałmużny między ubogich t. j. „na chleb czyli elmozinę“ jak się wyrażają rachunki cechowe.

Po obrzędach religijnych, procesjach, przy schadz-
kach, odbywała się „konsolacja“ kosztem cechu,
a w poszczególnych rachunkach rocznych znajdu-
jemy wydatki na piwo dla panów, na miód dla braci
i towarzyszków, na piwo przy schadzce; w ten spo-
sób honorowano kosztem cechu swoich cechmistrzów
i towarzyszy.

Dochody stowarzyszenia składały się z wpi-
sów i wypisów uczniów, składek do puszek towarzys-
kiej, z opłat przy wstępie na majsterję, ze składek
w kole i z kar pieniężnych. Wynosiły one, podług
wzmiankowanych rachunków cechowych, rocznie od
40 do 99 złp. i nie zawsze pokrywały wydatki,
a przekroczenia dosięgały cyfry od 24 do 35 złp.

Towarzyskie zasiedzenia czyli zgroma-
dzenie cechu odbywało się do r. 1601 wspólnie z czela-
dzą, dopiero od tego roku, po utworzeniu stowarzysze-
nia czeladzi, odbywały się zgromadzenia bez ich udziału,
zwykle co dwa tygodnie w myśl 11 ustępu statutów,
w osobnej gospodzie. W niej znajdowała się skrzy-
nia czyli lada cechowa, w której chowano kasę,

księgę cechową, akta, przywileje, dzieła mistrzowskie.

Gospoda mieściła się zwykle w domu, gdzie mieszkał cechmistrz, albo w innym jak r. 1607¹⁾ przeniesiono skrzynię cechową do Sponarowskiej kamienicy do p. Wojciecha Krawca.

Na posiedzeniach przewodniczył starszy cechmistrz, a w razie przeszkody młodszy, jako przełożeni cechu z dość obszerną dyscyplinarną władzą, administrując wspólnie z innymi mistrzami majątkiem cechu.

Obok cechmistrzów wybierano dwóch stołowych²⁾, spełniających funkcje ojca gospodniego; wreszcie dwóch „balcesorów” tj. asesorów czyli delegatów na posiedzenia towarzyszy³⁾.

Otwarcie skrzyni cechowej rozpoczynano obrady i składano do niej wpłaty cechowe i z puszek towarzyskiej. Obrady odbywały się „poważnie, w porządku” a po skończeniu zamykano skrzynię i zabawiano się towarzyską pogadanką przy piwie i miodzie.

Pierwotną skrzynię cechową, która była mocno zużyta z biegiem czasu, zastąpiono w r. 1764 nową, a tę ponownie za czasów austriackich w r. 1828⁴⁾.

¹⁾ Księga cechowa, str. 185.

²⁾ Tamże, str. 327 i n.

³⁾ Tamże, str. 327 i n. Nazwa balcesor pochodzi od Beisitzer, t. j. asesor, ławnik lub delegat. W statucie towarzyszy z r. 1601, o którym niżej, jest wzmianka o wysłaniu dwóch delegatów na zgromadzenie towarzyszy

⁴⁾ Księga cechowa, str. 458.

Sprawione w r. 1764 pamiątkowe kubki cynowe z wyrytymi nazwiskami mistrzów cechowych zostały zabrane w r. 1769 przez pamiątkodawców, kiedy żaden z wstępujących na majsterję nowych mistrzów nie chciał pomimo uchwały cechu sprawić kubka pamiątkowego. Odnośny zapisek jest umieszczony przy końcu księgi cechowej¹⁾.

„Roku 1764, dnia 20 listopada sprawiła się cyna, t. j. każdy majster z osobna dla siebie, jako i na tej cyni wyraża się imię i przezwisko: pierwszy senior Krupski, Antoni Kosiński cechmistrz, Paweł Szenderowicz, Piotr Śniegowicz, Jerzy Schajnuber, Antoni Drymloski, Józef Dublowski“.

„Roku 1769, dnia 8 maja. Zwyż wyrażeni majstrowie do nowo wstępujących majstrów mówili po razy kilkanaście, a prawie kilkadziesiąt, że myśmy na tę cynę expensowali, o to, aby dla naszych subcesorów była pamiątka; i każdy majster wstępujący na majsterję podobny kubek powinien dać. Co oni nie chcieli na to zezwolić, odpowiadają tak po kilkanaście razy, że coście panowie dali, to waszą będzie pamiątką. Więc każdy z osobna, jako swoją własność odbieramy“.

Widoczny z tego zapisku brak karności i posłuszeństwa dla uchwał cechowych. Taki brak karności wynika z zapisku z r. 1765, kiedy przy zasiadaniu do stołu w cesze powstał spór, czy według dawności prawa miejskiego czy wpisu na majsterję mają zasiadać mistrzowie przy stole. Zapisek odnośny umieszczony w księdze cechowej str. 316 jest następującej treści:

„Dnia 16 marca 1765 roku. Ponieważ zawsze bywała sprzeczka między majstrami murarskimi o zasiadaniu stołu

¹⁾ Księga cech.: str. 878.

w cesze, że ci którzy dawniej miejskie mieli, a później majsterji przeprowadzili, podług dawności miejskiego pierwsze miejsce zasiadać chcieli. Więc uspokajając tą między nimi differencję ordynuje się na zawsze ad normam innych cech, aby nie względem dawności miejskiego, lecz dawności i pierwszości przeprowadzonej majsterji zasiadali, i rejestr według terażniejszej deklaracji wyżej opisanej podpisują: Bazyli Ilaszewicz proconsul regius urbis S. R. Mts. Leopoliensis metropole Russiae“.

O pilnowaniu i bronieniu interesów cechowych w walce o byt z partaczami, ze strejkującymi towarzyszami wspominają okolicznościowe zapiski w rachunkach, jak pod r. 1641¹⁾: „Gdy z towarzyszami odprawowała się sporka o to, iż od miasta odchodzą, mistrzów i panów oszukiwują, zaczętem ordinacyą Ich M. uczynili, która to sprawa przez proces odprawowała i kosztuje z pisarzem złp. 30“.

Na podobną sprawę ze stolarzami u p. Stefana broniąc prawa pożyczyli złp. 30²⁾). W rachunku z r. 1742 znajduje się taka pozycja³⁾: „Pozywając młodszych Niemców alias partaczów dla Ich M. P. P. Patronów honorariud i od dwóch dekretów etc. wydaliśmy 20 złp.“.

O sporze prawnym przeciwko mistrzowi Janowi Godnemu wspomina zapisek na str. 241: „W roku 1662 die 24 Februari. Przeszli pp. cechmistrzowie powiadają, że wydali na prawo przeciwko p. Janowi Godnemu złp. jedynaście i groszy 12, ale że z tego nie lucidują extractami. Tedy bracia deliberują, że

¹⁾ Księga cech.: str. 644.

²⁾ Tamże, str. 640.

³⁾ Tamże, str. 302.

mają pokazać dowodami słusznemi, jako na prawnych terminach wydali je na deputati". Jakiego rodzaju była to sprawa, nie ma żadnych wyjaśnień w księdze cechowej.

O niewypełnieniu obowiązków cechowych, wspomina jeden zapisek na str. 294: „ab A. D. 1740 Jan Dębowski przyjąwszy Miejskie y opowiedne nie dawszy, żadnego podatku cechowego y posłuszeństwa nieczynił, co należy do cychy“. Tenże oporny członek dopiero w trzy lata później jako „mayster“ dał wpisowego do cechu złp. 6.

Wreszcie zapisek na str. 328 podaje jakiej wysokości był czynsz za lokalność potrzebną dla obrad i urzędowania cechu: Tegoż roku (1774) 11 kwietnia przenieśliśmy się z całą cechą do Imci pana Alexandra Zyłkiewicza y ugodziliśmy się na rok płacić złp. 54. 15 maja daliśmy na pół roku złp. 27“.

O towarzyszach.

Pierwszy statut bractwa towarzyszy. Zażalenie na mistrzów. Wykonywanie robót przez towarzyszy na własną rękę.

W dwadzieścia dziewięć lat po organizacji cechu budowniczego we Lwowie, organizują się r. 1601 towarzysze w osobne zgromadzenie i otrzymują własny statut zatwierdzony przez rajców miasta. Treść tego statutu powtarzamy według odpisu umieszczonego w dodatku do „Gazety Lwowskiej“ z r. 1857, str. 106 i 114.

Stanąwszy przed radą miejską starsi towarzyszy

rzemiosła murarskiego Stanisław Kozka i Stanisław Prędkie przy bytności cechmistrzów Wojciecha Kapi-nosa i Ambrożego Przychylnego otrzymują potwierdzenie następujących artykułów swojego bractwa.

1. Naprzód towarzysze rzemiosła murarskiego mają mieć swoją gospodę z podania mistrzowskiego, w której wybierać mają dwóch starszych towarzyszy, zaś mistrzowie z pośrodku swej cechy mają wysyłać do towarzyszy dwóch mistrzów do zasiadania.

Po wydaniu na stół skrzynki cechowej przez ojca gospodniego i zajęcia miejsca według starszeństwa w zawodzie, rozpocząć się ma zagajenie i składka do puszeki towarzyskiej, a po zebraniu składki, ma się ją rozdzielić na 3 części, z tych jedną część złożyć do puszeki mistrzowskiej, drugą do swojej skrzynki a trzecią na przepicie (konsolację). Trzeci grosz ze składek towarzyszy składanych do puszeki mistrzowskiej, ma się używać na potrzeby kościelne i na powinności miejskie cechu murarskiego.

2. Obcy towarzysz przyszedłszy do miasta, ma być z gospody towarzyskiej przez starszych prezentowany cechmistrzom, a ci po przekonaniu się z listów o jego cnotliwym urodzeniu i wyuczeniu rzemiosła mają przybysza umieścić u potrzebującego lub najmniej mającego towarzyszków. W razie braku listów, ma mu się wyznaczyć za poręką czas do przedłożenia tych dowodów. To samo się ma zastosowywać do wędrujących tutejszych towarzyszy, gdy ci powrócą po wędrówce do miasta.

3. Wędrowni towarzysze przerobiwszy dwa tygodnie, ma dać do puszeki „bytowe“, które się obraca na potrzeby kościelne i cechowe. Każdy towarzysz zasiadłszy swoje miejsce ma się poczcziwie sprawować, bez obrazy Boga, pana ojca lub matki i mistrzów między niemi wysadzonych. Sprawę swoją poczcziwie odprawować bez wołania i szeptania, nie czynić żadnych śmiechów i poswarków, na co uważać mają starsi towarzyszy, gdyż im przynależy przeprowadzać sprawy towarzyskie. Gdyby na kogokolwiek przyszła przed stół skarga, to takowa bez odpuszczenia ma być

jak niżej karana. Naprzód któryby pana ojca albo panią matkę rozniewał, a przyszła nań okazyja przed stół, takowy ma być karany za rozniewanie p. ojca bezmianem wosku, p. matki połową tyj miary, za czeladnika gospodarskiego ćwiercią.

4. Któryby z towarzyszków naruszył przy sprawie siedzących mistrzów lub starszych towarzyszy nieżyczliwym słowem szkodzącem ich pocziwości, ma być karany podług uznania mistrzów; a jeżeliby ręką, wtedy według uznania IMci Panów Rayce. Za obrazę słowną towarzyszy naznacza się kara bezmianu wosku, za porwanie się jednego na drugiego kamieniem wosku.¹⁾

5) Zasiadający do sprawy z orężem, to jest jeśli z nożem karany ma być ćwiercią bezmianu wosku, z siekierą, kordem lub pugiuałem bezmianem wosku.

6. Któryby towarzysz spóźnił się do gospody, ma być karany jednym groszem; a nieobecny bez usprawiedliwienia ćwiercią bezmianu wosku.

7. Towarzysz wchodzący do gospody pijany i czyniący rozterkę lub rozruch, między bracią, takową ma podjąć kaźń pańską i stamtąd ręczyć bezmianem wosku.

8. Towarzysz, który był na „foldrunku“ przez zimę u mistrza, albo przez całą wiosnę, nie może odchodzić według starodawnego obyczaju przed świętym Michałem, inaczej ma być karany złożeniem rzemiosła, pokąd się nie przejedna.

9. Odchodzący towarzysz, który u mistrza stoi na foldrunku, ma wypowiedzieć mistrzowi robotę na dwie niedziele, aby mistrz poszukał innego towarzysza, iżby omieszkania nie było w robocie, odchodząc ma mistrzowi podziękować, a gdyby nieobyczajnie odszedł, ma być karany złożeniem rzemiosła, aż sobie mistrza przejedna.

10. Za odchodzącym towarzyszem, który zadłużył się u mistrza lub w gospodzie u pana ojca, albo też coś zbroi

¹⁾ Kamień ważył 32 funty handlowe, funt ważył 32 łuty czyli 2 grzywny. Bezmian wosku był więc tą miarą bliżej nieoznaczoną.

w mieście; mają być wysłane listy, t. j. „trybówka“, aby nigdzie nie znalazł miejsca, iżby się usprawiedliwił nazad przyszedłszy.

11. Towarzysz mieszkający z nierządną białogłową lub z nią przebywający, ma być ukarany na pocziwości i utratą rzemiosła.

12. Towarzysz innowierca, t. j. wyznający inną aniżeli rzymską apostolską powszechną wiarę, nie ma miejsca między bracią.

13. Kara na nieobecność na pogrzebie braterskim, na żałobstwach ma wynosić ćwierć bezmianu wosku.

14. Na nieposłusznych, zuchwałych, niedbałych w robocie, nie robiących w poniedziałki, zapijających się na robocie, nałożoną ma być kara funta wosku „*toties quoties*“.

15. Obesłanie gospody ma się odbywać każdą razą za wiadomością cechmistrza z podaniem przyczyny zgromadzenia.

16. Żaden mistrz nie może mieć więcej jak dwóch chłopców do uczenia; wszakże gdy który z nich był przez trzy lata w nauce u mistrza, wtedy może tenże przyjąć innego do nauki. Każdy wyzwolony uczeń na towarzysza ma dać do skrzynki mistrzowskiej cztery złotych. A gdy się takich nowych towarzyszy zbierze pięciu, tedy mają za swe przyjęcie wpośrodek towarzyszy sprawić dla nich jużynę czyli podwieczorek bez wielkiego kosztu i beczkę piwa wystawić.

W końcu następuje zastrzeżenie poprawienia i zmienienia powyższych artykułów i zatwierdzenie przez przyciśnięcie pieczęci i podpisanie przez notariusza miejskiego Bartłomieja Uberowicza roku Pańskiego 1601 w środę przed świętem Zwiastowania P. Marji.

Jak z treści tego statutu wynika, był on wzorowanym na statucie towarzyszy miasta Krakowa, staje się podstawą powstania nowego organizmu cechowego niższego rzędu; tworzy się źródło, z któ-

regu wypływa reakcja przeciwko mistrzom, węzeł łączący pracodawców z towarzyszami rozluźniamy się coraz więcej w walce o zyskanie lepszego bytu tych ostatnich.

W ośm lat po utworzeniu autonomicznego zgromadzenia towarzyszy, zanoszą ci skargę do rajców miasta na mistrzów, jako tych, którzy przy wykonywaniu robót „chowają (używają) zamiast dozwolonych dwóch chłopców po dziewięciu i po dziesięciu, a towarzyszków chować nie chcą i owszem się z nich urągają. Zasadzi na robocie murarz jednego albo dwóch towarzyszków, a 9 albo 10 chłopców, udapięz tym co muruje, że to są towarzyszy, towarzyszowi odda jego powinność, a chłopcu kilka groszy odprawiwszy, ostatek sam sobie wszystko bierze. A że nas towarzyszków jest 55, którym mistrzowie w liczbie sześciu roboty nie dają, co jest nam nie tylko ku odjęciu żywności i ku wielkiej szkodzi, ale i wszystkiemu miastu i Rzeczypospolitej. Proszą tedy ci to utraپieni towarzyszy nie mający roboty i nie mający czem żywić, aby byli przy porządkach jako są opisane i mistrzom surowo nakazać, aby tylko po dwóch chłopców chowali¹⁾).

Również i towarzysze omijają ingerencję mistrzów i biorą roboty na własną rękę ponad ustanowione maximum za jedną grzywnę, „z miasta odchodzą, mistrzów i panów oszukiwują“, jak się wy-

¹⁾ Rozwlekły tekst tej skargi pomieszczony w aktach konsularnych, tom 22, r. 1063 w archiwum m. Lwowa.

raża wzmiankowany wyżej zapissek w rachunku z r. 1641¹⁾), a już przedtem w r. 1632 za prawowanie z towarzyszami wydali mistrzowie na pisarza 4 złp. 26 gr.²⁾). Na proces z Niemcami alias partaczami wydali mistrzowie r. 1742, jak wyżej wzmiankowano kwotę 20 złp.

Z powyższych zapisków widzimy, że strejki, fuszerki czyli partactwa bywały w owych czasach na porządku dziennym.

Stowarzyszenia czeladne zostały zniesione uniwersałem Marji Teresy w roku 1778, a wznowione ustawą przemysłową w r. 1883.

O uczniach.

Wyjednanie się synów uczciwego rzemiosła murarskiego i kamieniarskiego.

W ustępie czwartym przywileju cechowego z r. 1572 są umieszczone postanowienia co do czasu nauki i zatrudnienia ucznia w sztuce murarskiej (trzy lata) i kamieniarskiej (cztery lata) oraz obowiązku początkowego zatrudnienia wyzwolonego ucznia (przez siedm tygodni), aby tenże zarobił na ucztę, wydaną przez wyzwolonego dla towarzyszy.

W jaki sposób odbywała się nauka u członków cechu, jakie wymogi stawiano dla uczni przy przyjmowaniu ich na praktykę, niema wzmianki w zapiskach księgi cechowej. Z rejestru umieszczonego przy końcu księgi „uczciwego rzemiosła murarskiego i stymeczkiego wjednania się syńców“, tak nazy-

¹⁾ Księga cechowa, str. 644.

²⁾ Tamże str. 624.

wano zapisujących się uczni, „jednego po drugim“, rozpoczynającą się od 10 czerwca r. 1582, przytaczamy kilka wyjątków:

„Naprzód wjechał się syniec u Sebastyana Cezka stymecz na imię Sebastyan Okolski na lat cztery od zielonych świątek w r. 1582; poręka Bartosz Okolski, Jadam Gytrenka“.

Podobnie u kamieniarzy Sebastyana Moczygęby dwaj uczniowie Szymon Klimas i Stanisław Borsukowicz, a u Hendrycha Zgodliwego również na cztery lata Mikołaj Sobolewicz. W r. 1583: „Na dzień świąteczny wjechał się u pana Jana Zaręby Wojciech Klimkowicz z Gródka na lat cztery, poręka po nim pan Jan Piszczymucha i Jadam Labęciowicz z Prus“. Tegoż roku u Wojciecha Kapinosa wjechał się Jakób Piorunkowicz z poręką Grzegorza z Przeworska.

Z niektórych wpisów wynika, że skracano czas nauki, gdy uczeń okazał świadectwo wcześniejszej nauki np.: „Anno Dni 1584 wjechał się u pana Jana Kręglika syniec Stanisław Broda od Hrubieszowa na lat cztery, a rok poczęcia uczenia jego wyznał mu mistrz od św. Jana Krzciciela roku przeszłego 1583; poręka Marcin Skorupka z Łyczakowa. A. D. 1584 wjechał się syniec u pana Stanisława Złego Jan Sturawita na lat 4, a wyznał mu na przeszły Św. Jan lat 2¹⁾).

W następnych latach przyjmują na naukę: r. 1585 Paweł Rzymianin: Andrzeja Sichowczyka i Ja-

¹⁾ Księga cechowa, str. 769.

kóba Radłowicza, Sebastian Czesek: Krzysztofa Kołodziejczyka, — Stanisław Przyjęty: Jakóba Stefanowicza, — dalej Jędrzej Nierychły, Jan Zaręba, Jan Poprawa, Andrzej Podleśny, Wojciech Kapinos, Andrzej Zgodliwy itd. z poręką jednej lub dwu osób²⁾).

Od r. 1617 rozpoczynają się częściowe dodatki: „że ma dostać nauczzenia lat swoich, a jeśliby on nie dostał, tedy go oni (ręczyciele) powinni stawić i szukać swoim kosztem do cechu“ lub ręczyciel ma zapłacić poręczoną grzywnę np. roku 1639 dnia 8 go maja¹⁾: „Wjednał się syniec na imie Łukasz Smigłowicz u pana Jakóba de Ponto. Poręka pan Jakób Przydany i Krzysztof Przystojny, iż ma lat swych dostać, wtedy brat jego rodzony na imię Tomasz Smigłowicz zaręczył przed obecnością naszą, iż gdyby on niedostał, tedy ma Tomasz Smigłowicz dać za szkody jego p. Jakóbowi złotych dwadzieścia bez wszelkiej trudności, niczem się nie broniąc, czego i rękodaniem potwierdził“.

Zamiast oznaczenia ilości lat używają wyrażenia „na lata przystojne“ n. p. „R. P. 1654. Wjednał się u Pana Stephana Piemenssa Joseph Storkowicz na lata przystojne według przywileju. Za niego poręka Stanisław Skowronek i Mikołaj Drozdek, że jeśliby odszedł od mistrza, tedy poręka wynna stawycz swoim groszem panu maystrowi“³⁾).

1) Księga cechowa, str. 770 i n.

2) Tamże, str. 798.

3) Tamże, str. 808.

„R. P. 1655 16 kwietnia wjechał się u pana Wojciecha Wyprawnego, Łukasz Miąsigrosz na lata przystoynne według przywileju, za niego poręka Stanisław Cierpliwy i Jan Rosły, co gdyby odszedł od mistrza tedy poręka powinna go stawicz panu mistrzowi wyż pomienionemu“.

„A. D. 1656 dnia 9 lipca. Wjechał się syniec u pana Krzysztofa Przystojnego na imię Sobek z Tarnowa, za niego poręka Jędrzej Niedarmochodził i Walenty Sztuczny“ ¹⁾.

„A. D. 1658. Wjechał się do pana Jana Godnego syniec na imię Koska na lata przystoynne. Za niego poręka Krzysztof Starynoga i Stanisław Przyjęty. Gdyby miał odszedł tedy go ma ona poręka stawić swoim kosztem“.

Oprócz wyrazu „na lata przystojne“ używano także „na lata pewne“, n. p.: „A D. 1662. Wjechał się u pana Wojciecha Niedowcipnego, Jan Staroszyk na lata pewne. Za niego poręka Stanisław Cierpliwy i Matias Zieba, co jeśliby odszedł tedy go poręka powinna postawić swoim kosztem“.

„W tym roku wjechał się syniec na imię Jakób Sułkowycz u pana Piotra Ruthy majstra lwowskiego na pewne lata. Za niego poręka Stanisław Cierpliwy, a drugi Michał Namysłysie, co żeby odszedł tedy go poręka powinna postawić“ ²⁾.

¹⁾ Tamże, str. 809.

²⁾ Tamże, str. 812.

Ostatnim zapisanym w księdze jest Jan Starzawski u znanego z zatargu z przełożnictwem Jana Godnego¹⁾. Ogółem od r. 1582 do 1670 wpisanych było do cechu 242 uczniów, z których 29 zostało w księdze przekreślonych.

O obowiązkach uczni w stosunkach do mistrzów i towarzyszy niema żadnej wzmianki w księdze cechowej. Prawdopodobnie obowiązywały we Lwowie w tym względzie podobne postanowienia jak w cechach krakowskich.²⁾

Dziela, z których autor korzystał w niniejszej pracy: Hei-
deloff Karol: Die Bauhütte des Mittelalters, Norymberga
1844. — Stieglitz Dr. C. L.: Gerch. der Baukunst, Norym-
berga 1857, str. 607 i n. — Wocel I. E.: Schreiben der Meister
der Prager Altstädter Bauhütte, pomieszczone w M. ctr. C. für
Erh. u. Erf. der Baudenkmale z r. 1961, str. 107. — Sprin-
ger A.: Die Künstlermönche Mittelalter, tamże z r. 1862, str. 1
i in. — Schnaase Dr. Karol: Gesch. der bild.: Künste, Dür-
seldorf 1871, t. IV. str. 214. — Prokop A.: Die Baugesellschaf-
ten des Mittelalters w czasie inż. i arch. z r. 1872, str. 391 i n. —
Mothes Dr. O.: Illustriertes Baulexikon, Lipsk 1874, t. str.
310 i n. — Rziha Fr. Studien über Steinmetzzeichen w Mitt.
ctr, C für Erh. u. Erf. d. Baudekmal z r. 1881 str. 26 i n. —
Klemm Alf. Württembergische Baumeister, Bildhauer, Stuttgart
1882. — Adamy R.: Architektonik des Mittelalt. Hanower 1889,
t. II, str. 17 i n. — Pfau W. C.: Das Gotische Steinmetzzeichen
Lipsk 1895. — Księga rzeczy polskich, wyd. Poremby

¹⁾ Tamże, str. 814.

²⁾ Zb. Pazdro: Uczniowie i tow. cechów krak. Lwów 1905
str. 4. i n.

Lwów, 1866 i przez Macierz polską 1896. — Łoziński W. Sztuka Lwowska w XVI. t. XVII. w., Lwów 1898. — Pazdro Zb. Uczniowie i towarzysze cechów krak.. Lwów 1900. — Bormann et Neuwirt: Gesch. der Baukunst, Lipsk 1904, t. II, st. i n. — Gargas Zyg.: Instruktorowie stowarzyszeń przemysłowych, Lwów 1907. Prof. I. Zachariewicz: Zabytki sztuki w Polsce — Zesz. I. II. III. Lwów 1885. Zesz. IV. Lwów 1887. Zbiór rysunków archit. w tekach archiwum Lwowa. — Ferd. Bostel: Przyczynek do dziejów zast. Katedry lwow. w sprawozd. Komis. do badania hist. sztuki w Polsce t. VII z. IV. Kraków 1905. — X. St. Załęski. Jezuci w Polsce t. IV. Kraków 1905. X. Wł. Żyła: Kościół OO. Dominikanów w Tarnopolu, Lwów 1917 — Tenże: Katedra orm. we Lwowie, Kraków 1919. — Tenże: Kościół i klasztor OO. Dominikanów we Lwowie, Lwów 1923. — J. Piotrowski: Katedra orm. we Lwowie, Lwów 1926. — Isy dor Szaraniewicz: Jubilejnowe izdanie lwowskoho Stauro-pygińskoho Bractwa, Lwów 1886.

Rejestr mistrzów cechu budowniczego za czasów polskich. (Ks. cech., str: od 154 do 351).

Roku pańskiego 1532. Porządek rejestru mistrzów sydzących yeden po drugim, a naprzod cechmistrzów: — Stanysław Mleko, — Paweł Szczęśliwy, — Piotr Kazmur, — Herman Czapka, — Sebastian Moczygęba, — Andrzej Podlesny, — Sebastian Czesek, — Jan Kręglik, — Piotr Nyzgoda, — Jakub Regaczolowicz, — Pijotr Zyczliwy, — Hendrych Zgodliwy, Woyczych Kapynos, — Marczyn Stuczny, — Jan Poprawa, — Stanisław Przyjęty, — Jan Zaręba.

Anno Domini 1583. Porządek mistrzów mularskiego y Stemaczkiego rzemiosła tak starszych iako y młodszych: — Paweł Szczęśliwy, — Jan Kręglik, — Piotr Kazmor, — Stanisław Mleczek, — Sebastian Moczygęba, — Andrzej Podlesny, — Sebastian Czesek, — Piotr Niezgoda, — Endrich Żgodliwy, — Jakób Rogaczolowicz, — Piotr Ziczliwy, — Woyciech Kapinos, — Marczyn Stuczny, — Jan Poprawa, — Stanisław Przyjęty, — Jan Zaręba.

Anno Domini 1584. W Niedziele suchą. Stał się porządek y obranie Cechmistrzow. Naprzod: — Endrych Zgodliwy, — Wojciech Kapinos, — Piotr Kazmor, — Stanisław Mleczo, — Sebestyan Moczygęba, — Andrzej Podleśny, — Sebestyan Czesek, — Jan Kręglik, — Paweł Szczęśliwy, — Piotr Życzliwy, — Marcin Sztuczny, — Jan Poprawa, — Stanisław Przyęty, — Jan Zaręba, — Piotr Niezgoda, — Paweł Rzymianin, — Andrzej Nierichly.

Anno Domini A. D. 1585. W niedzielie Białą stał się porządek y obranie Cechmistrzow: Sebastian Moczogęba — Paweł Szczesliwy, — Stanisław Zły, — Stanisław Mlieko, — Andrzej Podliesny, — Sebastian Czeszek, — Jan Kreglik, — Andrych zgodliwy, — Piotr Zyczliwy, — Marczyn Stuczny, — Wojciech Kapinos, — Jan Poprawa, — Stanisław Przyęty, — Jan Zaręba, — Paweł Rzymianyn, — Andrzej Nierychly.

Anno Domini 1586. W niedzielę Białą stał się porządek i obranie cechmistrzów: Wojciech Kapinos, Paweł Szczęśliwy, — Sebestyan Moczygęba, — Stanisław Mleko. — Andrzej Podleśny, — Sebestyan Czeszek, — Jan Kręglik, — Andrych Zgodliwy, — Piotr Życzliwy, — Jan Poprawa, — Stanisław Przyęty, — Jan Zaręba, — Paweł Rzymianin, — Andrzej Nierychły.

W r. 1587 nie ma zapisanych cechmistrzów, co powtarza się kilkakrotnie w późniejszych czasów.

Anno Domini 1588. We wtorek Wielkonocnej stał

się porządek y obranie Czechmistrzów: Andrzej Podlesny, — Jan Poprawa, — Stanisław Mleko, — Sebastian Czeszek, — Jan Kręglik, — Paweł Szczesliwy, Woyciech Kapinos, — Stanisław Przyjęty, — Jan Zaręba, — Paweł Rzymianin, — Andrzej Nierychły.

Anno Domini 1589. W niedziele szrodopostną stał syę porządek y obranie czechmystrzów rzemiosła Murarskiego: Woyciech Kapinos, — Paweł Rzymianin, — Andrzej Podlesny, — Stanisław Mleko, — Sebastian Czyszek, — Jan Kręglik, — Andrych Zgodliwy, — Paweł Szczęśliwy, — Jan Poprawa, — Stanisław Przyjęty, — Jan Zaremba, — Andrzej Nierychły.

W r. 1590 nie ma wpisu.

Anno Domini 1591. W niedziele szrodopostną stał szię porządek y obranie czechmistrzow rzemiosła Murarskiego: Stanisław Mleko, — Jan Poprawa, — Andrzej Podlesny, — Sebastian Czesek, — Jan Kręglik, — Paweł Szczęśliwy, — Woyciech Kapinosz, — Jan Zaręba, — Paweł Rzymianin, — Andrzej Nierychły, — Ambroży Przichilny, — Adam Pokora.

Anno Domini 1592. Stał szie miendzy czechą mularską porządziek trzizdziego dnia maya: Woyciech Kapynos, — Jan Poprawa, — Jendrzey Podliesny, — Stanysław Mlyko, — Sziebestiyan Czysiek, — Jan Kreglyk, — Paweł Sczieslywy, — Stanisław Przyienty, — Jan Zaremba, — Paweł Rzymianyn, — Jendrzey Nierychły, — Ambroży Prziechylny, — Adam Pokora.

Anno Dni 1593. Jendrzey Podliesni, — Jendrzey Nierichly, — Stanisław Mlieko, — Sebastian Czesek, — Jan Kręglik, — Woyciech Kapinos, — Paweł Sczesliwy, — Jan Poprawa, — Stanisław Przyięty, — Jan Zareba, — Paweł Rzymianin, — Ambrozy Przichilny, — Adam Pokora.

Anno Domini 1594. Stanysław Mleko, — Jan Poprawa, — Jedrzy Podlesny, — Sebastian Czisek, Jan Kreglyk, — Paweł Szczęslywy, — Woyczych Kapynos, — Stanysław Przyęty, — Jan Zaręba, — Paweł Rzymyanyn, — Andray Nierychły, — Ambrozy Przychylny, — Adam Pokora.

Roku od narodziny Szyna bozego 1595. Sibastian Czisek, — Paweł Rzymyanyn, — Stanysław Mleko, — Andrzej Podlesny, — Jan Kreglyk, — Paweł Szczęslywy, — Woyczych Kapinos, — Jan Poprawa, — Stanysław Przyęty, — Jan Zaręba, — Jędrzy Nierychły, — Ambrozi Przychylny, — Adam Pokora, — Zacharias Sprawny.

Anno Dni 1596. Woyczych Kapinos, — Ambrozi Przychylny, — Stanysław Mleko, — Sibastian Czisek, — Jan Kreglik, — Paweł Sczeslywy, — Jan Poprawa, — Stanysław Przyęty, — Jan Zaręba, — Paweł Rzymianyn, — Jędrzey Nyerychły, — Adam Pokora, — Zacharias Sprawny.

Anno Dni 1597. Woyczych Kapinos, — Ambroży Przychylny, — Stanysław Mleko, — Sibastian Cziszik, — Jan Kreglik, — Paweł Szczęslywy, — Jan Poprawa, — Stanisław Przyęty, — Paweł Rzymya-

nyn, — Andrziy Nierychły, — Adam Pokora, — Zacharyasz Sprawny, — Jendrzey Szokoł.

W latach 1598 do 1600 nie ma wpisów.

Anno Dni 1601 die octavo Aprili. Woyciech Kapinos, — Ambrozy Przychilny, Sebastian Czeszek, — Paweł Szczęśliwy, — Jan Poprawa, — Paweł Rzymianin, — Andrzej Nierychły, — Adam Pokora, — Zacharyasz Sprawny, — Jędrzey Sokoł, — Lenart Przechadzka, — Woyciech Zyczliwy. — Jakub Medlana.

Anno Dni 1604. Die 28. Februarij. Woyciech Kapinos, — Adam Pokora, — Sebastian Czeszek, — Paweł Szczęśliwy, — Jan Poprawa, — Paweł Rzymianin, — Andrzej Nierychły, — Ambrozy Przychilny, — Zacharyasz Sprawny, — Jędrzey Szokoł, — Lenart Przechadzka, — Woyciech Zyczliwy, — Jakub Medlana.

Anno Dni 1605. Die 27. Februarij. Woyciech Kapinos, — Ambroży Przychilny, Sebastian Czeszek, Paweł Szczęśliwy, — Jan Poprawa, — Paweł Rzymianin, — Andrzej Nierychły, — Adam Pokora, — Zacharyasz Sprawny, — Jędrzey Sokół, — Lenart Przechadzka, — Woyciech Zyczliwy, — Jakub Medlana.

Roku pańskiego 1606. Dnia 27. Marca. Woyciech Kapinos, — Adam Pokora, — Sebastian Czeszek, — Paweł Szczęśliwy, — Jan Poprawa, — Paweł Rzymianin, — Andrzej Nierychły, — Ambrozy Przychilny, — Zacharyasz Sprawny, — Jędrzey Sokoł, —

Lenart Przechadzka, — Woyciech Zyczliwy, — Jakub Medlana.

Roku pańskiego 1607. Dnia 11. Marca. Woyciech Kapinos, — Adam Pokora, — Sebastian Czszek, — Paweł Szczęśliwy, — Jan Poprawa, — Paweł Rzymianin, — Andrzej Nierychły, — Ambrozy Przychylny, — Zachariasz Sprawny, — Jędrzey Sokół, — Lenart Przechadzka, — Woyciech Zyczliwy, — Jakub Medlana.

W latach 1608 — 1609 nie ma wpisów.

Roku panskiego 1610. Dnia 14. Marca. Woyciech Kapinos, — Jędrzej Nierychły, — Sebastian Czeszek, — Jan Poprawa, — Paweł Rzymianin, — Ambrozy Przychylny, — Adam Pokora, — Jędrzej Sokół, — Lenart Przechadzka, — Woyciech Zyczliwy, — Jakub Medlana, — Mikołaj Stuczny.

W r. 1611. nie ma wpisu.

R. pansk. 1612 dnia 7. kwietnia. Paweł Rzymianin, — Lenart Przechadzka, — Sebastian Czeszek, — Jan Poprawa, — Andrzej Nierychły, — Ambrozy Przychylny, — Adam Pokora, — Jędrzey Sokół, — Woyciech Zyczliwy, — Jakub Medlana, — Mikołaj Stuczny.

Roku panskiego 1613, dnia 1. kwietnia. Ambrozy Przychylny, — Woyciech Zyczliwy, — Jan Poprawa, — Paweł Rzymianin, — Andrzej Nierychły, — Adam Pokora, — Jędrzey Sokół, — Lenart Przechadzka, — Jakub Medlana, — Mikołaj Stuczny, — Jan Darsky, — Jan Pokorowicz, — Wijlem Flek.

W r. 1614. nie ma wpisu.

Anno Dni 1615. W niedziele po S. pietrze. Electia czechmistrzow. Jendrzey Sokoł, — Adam Pokora, — Jan Poprawa, — Paweł Rzymianin, — Andrzej Nierychły, — Ambrozy Przychylny, — Lenart Przechadzka, — Woyciech Zyczliwy, — Jacub Medlana, — Mikołay Stuczny, — Jan Darsky, — Jan Pokorowicz, — Wijlem Flek.

Anno Dni 1616. W niedzielę po Ś. Pietrze Stolecznym. Electia czechmistrzów. Wojciech Życzliwy, — Adam Pokora, — Jan Poprawa, — Paweł Rzymianin, — Andrzej Nierychły, — Ambrozy Przychylny, — Jendrzey Szokoł, — Lenart Przechadzka, — Jacub Medlana, — Mikołay Stuczny, — Jan Darsky, — Jan Pokorowicz, — Wilem Flek.

W r. 1617. nie ma wpisu.

Anno Dni 1618. W dniu Ś. Macieja. Woyciech Zyczliwy, — Mikołay Stuczny, — Jan Poprawa, — Andrys Nierychły, — Ambrozy Przychilny, — Adam Pokora, — Jendrzij Sokuł, — Lenart Przechacka, — Jacub Medlana, Ian Pokorowycz, — Wilem Flek, — Piotr Podrozny.

W r. 1619-1620 nie ma wpisu.

Roku panskiego 1621. Electia dnia 7. Marca, Woicieh Zycliwy, — Wilelm Fleyk, — Jan Poprawa, — Andrijs Nierychły, — Ambrozy Przychylny, — Adam Pokora, Jendrzey Sokoł, — Lenart Przechadzka, — Jacub Medlana, — Mikołay Stuczny, — Jan Pokorowicz, — Piotr Podrozny, — Jacub Deponto-

Roku panskiego 1622. Dnia ostatniego Lutego. Woiciech Zycliwy, — Mikołay Stuczny, — Andrijs Nierychły, — Ambrozij Przychylny, — Adam Pokora, — Jendrzey Sokoł, — Jacub Medlana, — Jan Pokorowicz, — Wilelm Fleyk, — Piotr Podrozny, — Jacub Deponto.

Roku panskiego 1623. Dnia 25. lutego. Woyciech Zyczliwy, — Mikołay Stuczny, — Andrys Nierychły, — Ambrozy Przychylny, — Adam Pokora, — Jendrzey Sokoł, — Jacub Medlana, — Jan Pokorowicz, Wilelm Fleyk, — Piotr Podrozny, — Jacub Déponto.

Roku panskiego 1624. Dnia 25. Lutego. Woiciech Zycliwy, — Mikołay Stuczny, — Andrys Nierychły — Ambrozy Przychylny, — Adam Pokora, — Andrzej Sokoł, — Jacub Medlana, — Jan Pokorowicz, — Wilelm Fleyk, — Piotr Podrozny, Jacub Deponto.

Roku panskiego 1625. Dnia 23. lutego. Ian Pokorowicz, — Mikołay Sztuczny, — Andrijs Nierychły, — Ambrozy Przychilay, — Adam Pokora, — Andrzej Sokoł, — Woiciech Zyczliwy, Jacub Medlana, Wilelm Fleik, — Piotr Podrozny, — Jacub Deponto.

Roku panskiego 1627. Dnia 5. Marca. Woicieh Zyczliwy, — Jan Pokorowicz, — Ambrozy Przychylny, — Adam Pokora, — Andrzej Sokoł, — Jacub Medlana, — Mikołay Stuczny, — Wilelm Fleik, — Piotr Podrozny, — Jakub de Ponto.

W r. 1628. cechmistrzami byli poprzedni, jako widać z rachunków cechowych.

Roku Panskiego 1629. Dnia 25. lutego. Jan Po-

korowicz, — Mikołaj Stuczny, — Ambrozy Przychylny, — Adam Pokora, — Andrzej Sokoł, — Woiciech Zyczliwy, — Jacub Medlana, — Wilelm Fleyk, — Jacub de Ponto.

Roku Panskiego 1630. Dnia 7. Marcza. Ambrozy Przychilny, — Woiciech Zyczliwy, — Adam Pokora, — Andrzej Sokoł, — Jacub Medlana, — Mikołaj Stuczny, — Jan Pokerowicz, — Wilelm Fleik, — Jacub de Ponto.

Roku Panskiego 1631. Dnia 25. Lutego. Jan Pokorowicz, — Mikołaj Stuczny, — Ambrozy Przychylny, — Adam Pokora, — Andrzej Sokoł, — Woiciech Zyczliwy, — Jacub do Ponto, — Wawrzyniec Kochanek, — Mikołaj Poprawa, — Błazey Krotofila.

Roku Panskiego 1632. Dnia 26. lutego. Woiciech Zycliwy, — Jacub de Ponto, — Awbrozy Przychylny. — Adam Pokora, — Andrzej Sokoł, — Mikołaj Stuczny, — Jan Pokerowicz. — Wawrzyniecz Kochanek, — Mikołaj Poprawa, — Błazey Krotofilia, — Woiciech Wyprawny.

Roku panskiego 1633. Dnia 20. czerwca. Woyciech Zyczliwy, — Ambrozy Przychylny, — Adam Pokora, — Mikołaj Stuczny, — Jan Pokerowicz, — Jacub de Ponto, — Wawrzyniecz Kochanek, — Mikołaj Poprawa. — Woyciech Wyprawny.

Roku panskiego 1634. Dnia 26. Lutego. Woyciech Zyczliwy, — Ambrozy Przychylny. — Adam Pokora, — Mikołaj Stuczny, — Jan Pokorowicz, — Jacub de Ponto, — Wawrzyniecz Kochanek, — Mikołaj Poprawka, — Woyciech Wyprawny.

Roku Pansklego 1635. Dnia 26. Lutego. Woyciech Zyczliwy, — Ambrozy Przychylny, — Adam Pokora, — Mikołaj Stuczny, — Jan Pokorowicz, — Jacob de Ponto, — Wawrzyniec Kochanek, — Mikołaj Poprawa, — Woyciech Wyprawny.

Roku panskiego 1636. Dnia 17. Maia. Woyciech Zyczliwy, — Jacob de Ponto, — Ambroży Przychylny, — Adam Pokora, — Mikołaj Stuczny, — Jan Pokorowicz, — Wawrzyniec Kochanek, Mikołaj Poprawa. — Woyciech Wyprawny.

W r. 1637-1639 cechmistrzami byli: Wojciech Zyczliwy i Jakób de Ponto.

Roku Panskiego 1640. Dnia 26. Februarij. Woyciech Zyczliwy, — Jan Pokorowicz, — Ambrozy Przychylny, — Wawrzyniec Kochanek, — Mikołaj Poprawa, — Woyciech Wyprawny, — Stephan Przyjazny, — Bartosz Powolny, — Marcin Godny.

Roku panskiego 1641. Dnia 3. Marca. Woyciech Zyczliwy, — Jan Pokorowicz, — Wawrzyniec Kochanek, — Mikołaj Poprawa, — Woyciech Wyprawny, — Stephan Przyjazny, — Bartosz Powolny, — Marcin Godny, — Stephan Piamens.

Roku panskiego 1642. Dnia 9. Marca. Jan Pokorowicz, — Wawrzyniec Kochanek, — Woyciech Zyczliwy, — Mikołaj Poprawa, — Woyciech Wyprawny, Stephan Przyjazny, — Bartosz Powolny, Marcin Godny, — Stephan Piamens.

Roku Panskiego 1643, dnia pierwszego Marca. Jan Pokorowicz, — Wawrzyniec Kochanek, — Woy-

ciech Zyczliwy, — Mikołay Poprawa, — Woyciech Wyprawny, — Stephan Przyjazny, — Bartos Powolny, Marcin Godny, — Stephan Piamens.

Roku p. 1644, dnia 28 lutego. Jan Pokorowicz, Wawrzyniec Kochanek, — Woyciech Ziczliwy, — Mikołay Poprawa, — Woyciech Wyprawny, — Stefan Piamens, Jan Lwofczyk.

Roku Panskiego 1645. Dnia 25 Marca. Jan Pokorowicz, (†) i Woyciech Wyprawny następca, — Wawrzyniec Kochanek, — Woyciech Zyczliwy, — Mikołay Poprawa, — Woyciech Wyprawny, — Stephan Piamens, Jan Lwofczyk.

Roku Panskiego 1646. Dnia 11. Marca. Woyciech Zyczliwy, — Wawrzyniec Kochanek, — Mikołaj Poprawa, — Woyciech Wyprawny, Stephan Przyjazny, Bartosz Powolny, — Marcin Godny, — Stephan Piamens, — Jan Lwowczik, — Balcer Przychylny.

W r. 1647 nie ma wpisu.

Roku panskiego 1648. Die 1. Marcii. Woyciech Zyczliwy, — Wawrzyniec Kochanek, — Woyciech Wyprawny, — Stephan Przyjazny, — Bartosz Powolny, — Marcin Godny, — Stephan Piamens, — Jan Lwowczik, — Balcer Przychylny, — Piotr Ruta, Krzystoph Przystoiny.

Roku panskiego 1649. Dnia 6. Aprilis. Wawrzyniec Kochanek, — Woyciech Wyprawny, — Woyciech Zyczliwy, — Stephan Przyjazny, — Stephan Piamens, — Balcer Przychylny, — Piotr Ruta, — Krzystoph Przystoiny.

W r. 1650 nie ma wpisu.

Roku Panskiego 1651. Dnia 26. Martii. Wawrzyniec Kochanek, — Woyciech Wiprawny, — Woyciech Zyczliwy, — Stephan Przyiazni, — Stephan Piamens, Balcer Przychilny, — Piotr Rutha, — Krzystoph Przystoyni.

Roku Panskiego 1652. Die 10. Martii. Wawrzyniec Kochanek, — Woyciech Wyprawny, — Woyciech Zyczliwy, — Stephan Przyiaznyj — Stephan Piamens, — Balcer Przichilny, — Piotr Ruthe, — Krzysztoph Przystoyny.

Anno Dni 1653. Die 9. Martyi. Wawrzyniec Kochanek, — Balcer Przychylny, — Woyciech Zyczliwy, Woyciech Wyprawny, — Stephan Przyiazny, — Stephan Piamens, — Piotr Ruta, — Krzystof Przystoyny, Jan Godny.

Anno Dni 1654. Woyciech Wyprawny, — Balcer Przychylny, — Woyciech Zyczliwy, — Stephan Przyiazny, — Stephan Piamens, — Piotr Rutha, — Krzysztof Przystoyny, — Jan Godny.

Anno Dni 1655. Martii 8. Stephan Przyiazny, — Piotr Ruta, — Woyciech Zyczliwy, — Woyciech Wyprawny, — Stephan Piamens, — Balcer Przychylny, — Krzysztof Przystoyny, — Jan Godny.

Anno Dni 1656. Woyciech Wyprawny, — Balcer Przychylny, — Stephan Przyiazny, — Stephan Piamens, — Piotr Rutha, — Krzysztof Przystoyny, — Jan Godny.

Anno Dni 1657. Die 4. Marcii. Balcer Przychylny,

Stephan Przyiazny, — Wojciech Kielar, — Stephan Piamens, — Piotr Ruta, — Krzysztof Przystoiny, — Jan Godny.

Anno Dni 1658. Za cechmistrzostwa Woyciecha Kielara, y Balcera Przychylnego. Woyciech Wyprawny Balcer Przychylny, Stephan Piamens, Stephan Przyiazny, Piotr Ruthe, — Krzysztow Przystoiny, — Jan Godny.

Anno Dni 1659. Die 2. Marcii. Woyciech Kielar, Jan Godny, — Stephan Przyiazny, — Stephan Piamens, — Balcer Przychylny, — Piotr Ruta, — Krzysztof Przystoiny.

Anno Dni 1660. Woyciech Kielar, — Balcer Przychylny, — Stephan Przyiazny, — Stephan Piamens, Piotr Ruta, — Krzysztof Przystoiny, — Jan Godny.

Anno Dni 1661 Die 26. Februarii. Cechmistrze Balcer Przychylny, Piotr Ruta, — Stephan Przyiazny, Stephan Piamens, — Krzysztoph Przystoiny, — Jan Godny, Woyciech Niedowcipny.

Anno Dni 1662. Die 5. Marcii. Cechmistrze. Stephan Piamens, Krzysztof Przystoiny, — Stephan Przyiazny, — Balcer Przychylny, — Piotr Ruta, — Jan Godny, — Woyciech Niedowcipny.

W roku Pańskim od Narodzenia 1663. Piotr Ruta cechmistrz, — Krzysztof Przystoiny cechmistrz, — Stephan Przyiazny, — Stephan Piamens, — Balcer Przychylny, — Jan Godny, — Woyciech (Niedowcipny) Sztuczny. W r. 1644 nie ma wpisu.

Anno Domini 1665. Cechmistrze: Krzysztof Pri-

stojny, — Jan Godny, — Stephan Piamens, — Balcer Przychylny, — Woyciech Sztuczny.

Anno Dni 1666. Die 18. Februarii. Krzysztof Przystojny, — Jan Godny, — Stephan Piamens, — Balcer Przychylny, — Woyciech Sztuczny, — Matiasz Zięba, Jan Lwowczyk.

W r. 1667 nie ma wpisu.

Anno Domini 1668. Die 18. Marcii. Cech Magistrów, — Balcer Przychylny, — Mathias Ziemba, — Krzysztof Przystojny, — Jan Godny, — Jan Lwowczyk.

Anno Domini 1669. Die 2. Martij. Balcer Przychylny, — Mathias Ziemba, — Krzysztof Przystojny, Jan Godny, Jan Lwowczyk.

Anno Domini 1670. Mathias Zięba, — Krzysztof Przystojny, — Jan Godny, — Krzysztof Przychylny, Sebastian Wyprawny.

Anno Domini 1671. Krzysztof Przystojny, — Sebastian Wyprawny, — Jan Godny, — Mathias Ziemba, Krzysztof Przychylny, — Sebastian Wyprawny, — Marcin Wygodny.

Anno 1672. W dzień Świętego Marcina. Mathias Zięba, — Krzysztof Przychylny, — Krzysztof Przystojny, — Jan Godny, — Sebastian Wyprawny.

W r. 1673 nie ma wpisów.

Anno Domini 1674. Mathias Ziemba, — Sebastian Wyprawny, — Krzysztof Przychylny, — Marcin Wygodny.

W r. 1675 nie ma wpisu.

Anno Domini 1676. Die 14. Martii. Mathias Ziemba,

Marcin Gradowski, — Krzysztof Przychylny, — Sebastian Wyprawny.

Anno Domini 1677. Mathias Ziemba, — Sebastian Wyprawny, — Marcin Gradowski, — Stanisław Życzliwy, — Błażej Przychylny.

Anno Domini 1678. Mathias Ziemba, — Sebastian Wyprawny, — Marcin Gradowski, — Stanisław Życzliwy, — Błażej Przychylny.

W r. 1679 nie ma wpisu.

Roku Pańskiego 1680. Marcin Gradowski, — Sebastian Wyprawny, — Stanisław Życzliwy, Błażej Przychylny.

Anno Domini 1681. Marcin Gradowski, — Sebastian Wyprawny, — Stanisław Życzliwy, — Błażej Przychylny.

Anno Domini 1682. Marcin Gradowski, — Sebastian Wyprawny. — Stanisław Życzliwy.

Anno Domini 1683. Stanisław Wyprawny, — Jan Pokorowicz, — Sebastian Wyprawny, — Marcin Gradowski, — Jakób Lwowczyk.

Anno Domini 1684. Sebastian Wyprawny, — Stanisław Życzliwy, — Jan Pokorowicz, — Marcin Gradowski.

Anno Domini 1685. Stanisław Życzliwy, — Jan Pokorowicz, — Marcin Gradowski, — Wawrzyniec Przychylny, — Krzysztof Wyprawny.

W latach 1686 do 1709 nie ma wpisów.

Roku pańskiego 1710. Wojciech Życzliwy, — Franciszek Wygodny.

W roku 1711 nie ma wpisu.

Roku Pańskiego 1712. Wojciech Życzliwy, — Błażej Przychylny, — Jan Wygodny, — Walenty Godny.

W roku Pańskim 1713. Wojciech Życzliwy, — Jan Wygodny, — Błażej Przychylny, Walenty Godny.

Roku P. 1714 D. 15. lutego. Wojciech Życzliwy, Jan Wygodny, — Błażej Przychylny, Walenty Godny.

Roku P. 1715. ultima Martii. Wojciech Życzliwy, Jan Wygodny, Błażej Przychylny, — Walenty Godny.

Roku Pańskiego 1716. Dnia 14. Marca. Wojciech Życzliwy, — Jan Wygodny, — Błażej Życzliwy, — Walenty Godny.

Roku pańskiego 1717. Dnia 24. Marca. Jan Wygodny, — Błażej Przychylny i Walenty Godny.

Roku Pańskiego 1718. D. 20. Marca. Jan Wygodny, — Błażej Przychylny.

Roku P. 1719. Jan Wygodny, — Walent Godny, Błażej Przychylny.

Roku P. 1720. 1721. i 1722. Jan Wygodny i Józef Uczciwy. Według porządku cechowego.

Roku 1723. Jan Wygodny i Józef Uczciwy i Walenty Godny.

W latach 1724 i 1725 nie ma wpisów.

Roku Pańskiego 1726. Dnia 8. Marca. Jan Wygodny starszy, — Józef Brzuch młodszy, — Marcin (Godlewski), — Wojciech Dębowski.

Roku Pańskiego 1727. Dnia 26. marca. Jan Wygodny cechmistrzem starszym, — Józef Brzuch cech-

mistrzem młodszym, — Marcin Godlewski, — Wojciech Dębowski.

Roku Pańskiego 1728. Dnia 29. lutego. Józef Brzuh, cechmistrzem starszym, — Marcin Godlewski młodszym, Jan Wygodny, — Wojciech Dębowski.

Roku Pańskiego 1729. Jan Wygodny cechmistrzem starszym, — Józef Brzuh cechmistrzem młodszym, — Marcin Godlewski, — Wojciech Dębowski.

Roku Pańskiego 1730. Dnia 12. Marca. Jan Wygodny, cechmistrz starszy, — Marcin Godlewski cechmistrz młodszy, — Majster Brzuh.

Roku Pańskiego 1731. Die 22. Martii. Jan Wygodny, starszym cechmistrzem, — Marcin Godlewski, młodszym cechmistrzem.

Roku Pańskiego 1732. Die 9. Martii. Jan Wygodny, starszym cechmistrzem, — Marcin Godlewski młodszym.

Roku Pańskiego 1733. Die 7. Aprilis. Marcin Godlewski, starszym cechmistrzem, — Sebastian Zygodliński, młodszym cechmistrzem, — Jan Wygodny, — Józef Dembowski, — Wojciech Mroczkowski, Jakób Muszyński.

Roku Pańskiego 1734 dnia 23. Marca. Sebastian Zygodliński, starszym cechmistrzem, Józef Dembowski młodszym cechmistrzem, — Jan Wygodny, — Marcin Godlewski, — Wojciech Mroczkowski, — Jakób Muszyński.

W r. 1735. nie ma wpisu.

Anno Domini 1736. Józef (Dembowski), — Wojciech (Mroczkowski), — Jan Wygodny, — Marcin

Godlewski, — Sebastian Zygodliński, — Jakób Mucha (Muszyński).

Anno Domini 1737. Wojciech Mroczkowski, — Marcin Godlewski, — Jan Wygodny, — Sebastian Zygałło, — Jakób (Muszyński), — Józef Dembowski Józef (Jedyniec), — Stanisław (Korzeniowski) — Szymon (Kustoszyk).

Anno Domini 1738. Jan Wygodny, cechmistrz starszy, — Marcin Godlewski, cechmistrz młodszy, — Sebastian Zagadło, — Józef Dębowski, — Wojciech Mroczkowski, — Józef Jedyniec, — Stanisław Korzeniowski, — Jakób Lełowski.

Anno Domini 1739. Józef Dembowski, — Wojciech Mroczkowski, — Stanisław Korzeniowski, — Szymon Kustoszyk (wybór nieważny).

Ponowny wybór.

Anno Domini 1739. Jan Wygodny i Marcin Godlewski, — Sebastian Zygałło, — Józef Dembowski, Wojciech Mroczkowski, — Józef Jedyniec, — Stanisław Korzeniowski, — Szymon Pokorowicz, — Jakób Lełowski.

Anno Domini 1740 dnia 2 Marca. Cechmistrze. — Jan Wygodny, — Wojciech Mroczkowski, — Marcin Godlewski, — Sebastian Zygałło, — Józef Dembowski, — Józef Jedyniec, — Stanisław Korzeniowski, — Szymon Pokorowicz, — Jakób Lełowski.

Roku Pańskiego 1741. Jan Wygodny, cechmistrzem starszym, — Wojciech Mroczkowski, cechmistrzem młodszym, — Marcin Godlewski, — Sebastian

Zygadło, — Józef Dembowski — Józef Jedyniec, — Stanisław Korzeniowski, — Szymon Kustoszyk, — Jakób Lelowski, — Grzegorz Junder.

Roku Pańskiego 1742. Die 4-ta Martii. Wojciech Mroczkowski cechm star., — Szymon Kustosz, cechm. młod. — Jan Herbut Wygodny Senior, — Marcin Godlewski, — Sebastian Zygadło, — Józef Dębowski, Józef Jedyniec, — Stanisław Korzeniowski, — Jakób Lelowski, — Grzegorz Junder.

Roku pańskiego 1743. Die 10. Marcii. Szymon Kustosz, cechmistrz starszy, — Józef Jedyniec, cechm. młodszy, — Jan Herbut Wygodny Senior, — Marcin Godlewski, — Sebastian Zygadło, — Wojciech Mroczkowski, — Józef Dębowski, — Stanisław Korzeniowski, — Jakób Lelowski, — Jan Dębowski, — Grzegorz Junder.

Roku Pańskiego 1744. d. 22. Marca. Pierwszy cechmistrz Józef Jedyniec, — Wojciech Mroczkowski wtóry cechmistrz, — Jan Herbut Wygodny senior, — Marcin Godlewski, — Sebastyan Zygadło, — Szymon Kustosz, — Józef Dębowski, — Jakób Lelowski, — Jan Dębowski, — Grzegorz Junder.

W r. 1845. nie ma wpisu.

Roku 1746. Wojciech Mroczkowski, Jakób Lelowski, Jan Herbut (Wygodny senior), Sebastian Zygadło, — Józef Dębowski, — Józef Jedyniec, — Szymon Kustosz, — Jan Dębowski, — Grzegorz Zastawny.

W latach 1747 do 1752 nie ma wpisów.

Roku 1753. Dnia 11. Stycznia. Wojciech Mrocz-

kowski, — Józef Jedyniec, — Sebastian Górski, — Józef Dembowski, — Szymon Kustosz, — Jan Dembowski, — Jakób Mroczkowski, — Stanisław Białecki.

W r. 1754. nie ma wpisu.

Roku 1755. dnia 9. Marca. Józef Jedyniec starszym, — Jan Dembowski młodszym, — Sebastian Górski, — Józef Dembowski, — Szymon Kustosz, — Jakób Mroczkowski.

W roku 1756. dnia 30. stycznia. Jan Dembowski starszym cechmistrzem, — Jakób Mroczkowski młodszym cechmistrzem, — Szymon Kustorz, — Józef Jedyniec, — Sebastian Górski, — Jędrzej Oronowicz.

W roku 1757. d. 5. marca. Jakób Mroczkowski, Józef Jedyniec, — Szymon Kustorz, — Sebastian Górski, — Jan Dębowski, — Jędrzej Oronowicz.

W roku 1758. dnia 1. Marca. (Jakób Mroczkowski cechmistrzem starszym) (†), — Józef Jedyniec cechmistrzem starszym, Jędrzej Oronowicz cechmistrzem młodszym, — Sebastian Górski, — Jan Dembowski, Jakób Mroczkowski, — Józef Dembowski.

W roku 1759. dnia 1. marca. Jędrzej Oronowicz, starszym, — Jan Dembowski młodszym, — Józef Dembowski — Józef Jedyniec.

Roku 1760. Dnia 23. marca. 1-mo. Jędrzej Oronowicz, cechmistrz. — 2-do. Marcin Krupski, cechmistrz, — Majstrowie Józef Jedyniec, — Józef Dembowski.

Roku 1761. dnia 4. marca. 1-mo. Marcin Krupski starszy, — 2-do. Paweł Senderowicz, wtóry, — Ję-

drzej Oronowicz, — Walenty Golecki, — Antoni Kosiński, — Piotr Śniegowicz, — Jerzy Szaynuber, — Antoni Dembowski.

Roku 1762. dnia 28. Lutego. Paweł Szenderowicz cechmistrz pierwszy, — Piotr Śniegowicz, cechmistrz wtóry, — Jędrzej Oronowicz, — Marcin Krupski — Walenty Golecki, — Antoni Kosiński, — Jerzy Szajnuber, — Antoni Dremloski.

Roku 1763. dnia 26. Lutego. Piotr Śniegowicz cechmistrz pierwszy, — Antoni Kosiński cechmistrz drugi, — Jędrzej Oronowicz Senior, — Marcin Krupski, — Paweł Szenderowicz, — Jerzy Szajnuber, — Antoni Drymloski.

Roku 1764 dnia 26. Lutego. Pierwszy cechmistrz Antoni Kosiński, — wtóry Jerzy Szajnuber, — Senior Marcin Krupski, — Paweł Szenderowicz, — Piotr Śniegowicz, — Antoni Drymboski, — Józef Dubloski.

Roku 1765. dnia 24. Lutego. Pierwszy cechmistrz Marcin Krupski, — wtóry Antoni Drymloski, — Antoni Kosiński, — Paweł Szenderowicz, — Piotr Śniegowicz, — Jerzy Szajnuber, — Józef Dubloski, — Franciszek Kulczycki, — Marcin Lewandowski, — Jędrzej Ososki.

Roku 1766 dnia 25. Lutego. Antoni Drymloski pierwszy cechmistrz (†) po nim Antoni Kosiński, — Józef Dubloski drugi, — Marcin Krupski, — Antoni Kosiński, — Paweł Szenderowicz, — Piotr Śniegowicz, — Jerzy Szajnuber, — Franciszek Kulczycki, —

Marcin Lewandowski, — Jerzy Ososki, — Sebastian Wójcikiewicz.

Roku 1767 Dnia 24. Lutego. Pierwszy cechmistrz Józef Dubloski, — wtóry Franciszek Kulczycki, — Marcin Krupski, — Antoni Kosiński, — Paweł Szenderowicz, — Piotr Śniegowicz, — Jerzy Szainuber, Marcin Lewandoski, — Jędrzej Osowski, — Sebastian Wójcikiewicz

Roku 1768 Dnia 26 Lutego. Franciszek Kulczycki cechmistrz pierwszy, — Marcin Krupski cechmistrz wtóry, — Antoni Kosiński, — Paweł Szenderowicz, Piotr Śniegowicz, — Jerzy Szainuber, — Józef Dubloski, — Marcin Lewandowski, — Jędrzej Ososki, — Sebastian Wójcikiewicz.

Roku 1769 Dnia 26. Lutego. Marcin Krupski, pierwszy cechmistrz, — Antoni Kosiński wtóry, — Paweł Szenderowicz pierwszy stołowy, — Józef Dubloski wtóry stołowy, — Franciszek Kulczycki pisarz, Piotr Śniegowicz balcesor, — Jerzy Szainuber, — Marcin Lewandowski balcesor, — Jędrzej Osowski, — Grzegorz Pruchnicki.

Roku 1770. Dnia 2. Marca. Pierwszy cechmistrz: Antoni Kosiński, — wtóry Józef Dubloski, — Stołowi: Marcin Krupski, — Paweł Szenderowicz, — Pisarz: Franciszek Kulczycki, — Balcesorowie: Piotr Śniegowicz i Marcin Lewandowski, — Jerzy Szainuber, — Jędrzej Osowski, — Grzegorz Pruchnicki, — Ignacy Jaworski.

Roku 1771 Dnia 2 Marca. Pierwszy cechmistrz:

Antoni Kosiński, Józef Dubloski, Marcin Krupski, Paweł Szenderowicz, Piotr Śniegowicz, Jerzy Szajnuber, Marcin Lewandowski, Jędrzej Ososki, Antoni Miskiewicz, Majstowie strycharscy: Grzegorz Pruchnicki, Ignacy Jaworski.

Roku 1772. Dnia... Pierwszy cechmistrz Józef Dublowski, wtóry Antoni Miskiewicz, stołowi: Antoni Kosiński, Ignacy Jaworski, balcesorowie: Marcin Lewandowski, Jerzy Szajnuber, Marcin Krupski, Paweł Szenderowicz, Jędrzej Osowski.

KONIEC.

SPIS TREŚCI

WSTĘP. Początki cechów budowniczych. Przejście kierownictwa budów z rąk zakonnych w świeckie. Główne siedziby cechów w Niemczech. Zasady statutów cechowych. Upadek cechów od czasów reformacji. Stowarzyszenia wolnych malarzy. Cechy w Polsce	Str. 2—14
CECH BUDOWNICZY WE LWOWIE ZA CZASÓW POLSKICH. Wzmianki o najdawniejszych mistrzach murarskich i kamieniarskich. Pierwszy wilkierz w budowie domów. Organizacja cechu budowniczego we Lwowie. Pierwszy statut z r 1572. Mistrz z pierwszych lat organizacji cechu i następnych.	14—45
O BOWIĄZKACH CZŁONKÓW CECHU. Powinność obywatelska. Odnowienie i uzbrojenie baszty cechowej. Udział w uroczystościach. Obrzędy religijnych. Dochody stowarzyszenia. Towarzyskie zasiedzenia. Pilnowanie i bronienie interesów cechowych.	46—56
O TOWARZYSZACH. Pierwszy statut bractwa towarzyszy. Zażalenie na mistrzów. Wykonywanie robót przez towarzyszy na własną rękę	56—61
O UCZNIACH. Wyjednanie się synów uczciwego rzemiosła murarskiego i kamieniarskiego	61—65
REJEST mistrzów cechu budowniczego za czasów polskich	67—89